

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ

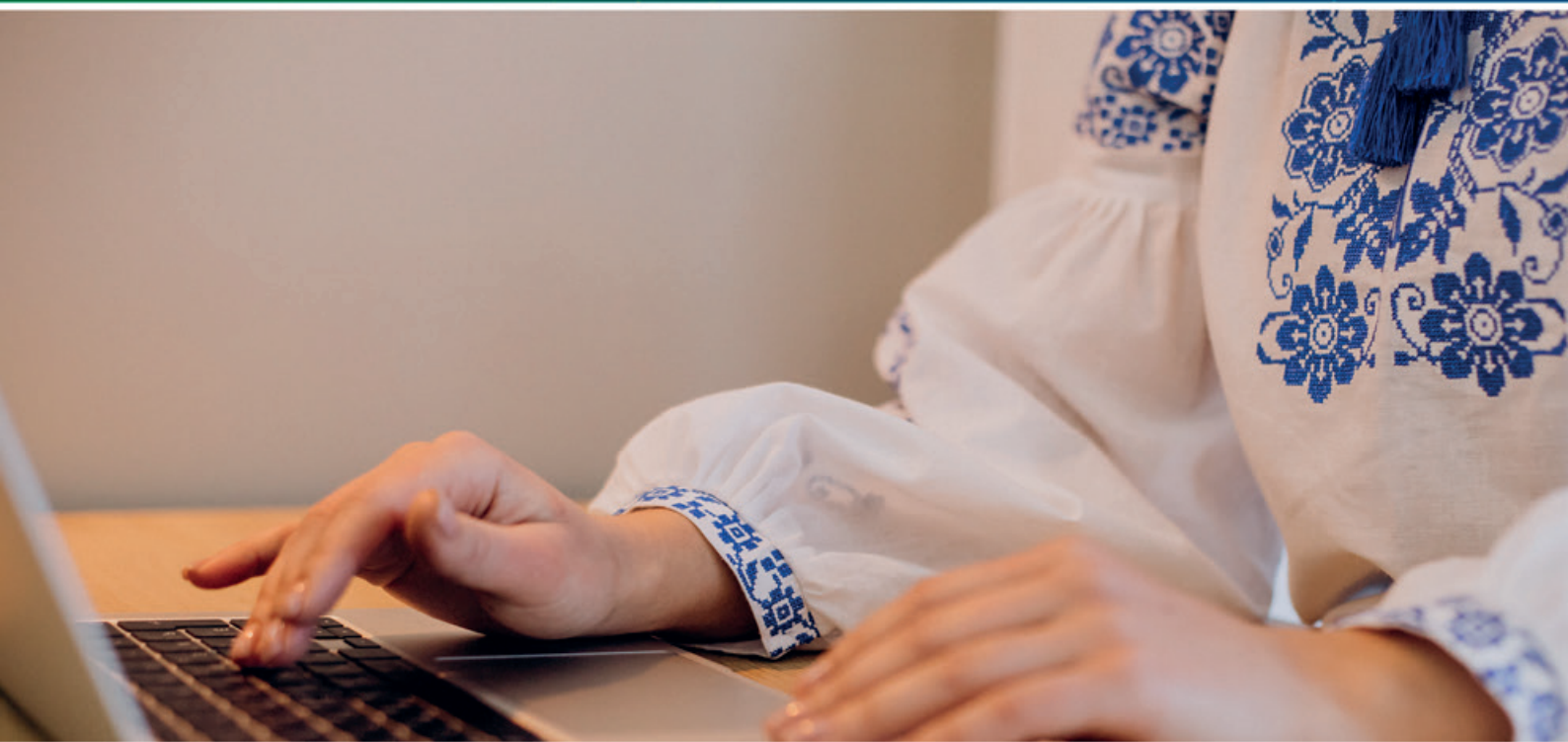

ОСВІТНЬОЇ АНАЛІТИКИ

Державна наукова установа

ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, РОЗВИТОК, ПОВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗБІРНИК

2023

mon.gov.ua

ОСВІТА І НАУКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗБІРНИК

ЗМІСТ

Вступ	5
1. ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	6
1.1. Загальна інформація про стан системи освіти у 2022/2023 н. р.....	7
1.2. Фінансування освіти	7
1.3. Міжнародна підтримка освіти і науки України в умовах воєнного стану	8
1.4. Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір.....	10
1.5. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу	11
1.6. Освітні втрати українських школярів	12
2. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА	14
2.1. Функціонування дошкільної освіти в умовах збройної агресії рф проти України: організація освітньої діяльності, руйнування та пошкодження, створення безпечних умов	15
2.2. Педагогічні працівники закладів дошкільної освіти	16
2.3. Охоплення та забезпечення рівного доступу дітей до дошкільної освіти	17
3. ПОВНА ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА	19
3.1. Повна загальна середня освіта в умовах збройної агресії рф проти України: адаптація освітнього процесу, створення безпечних умов	20
3.2. Мережа закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану, обсяги руйнувань та пошкоджень.....	21
3.3. Здобувачі освіти у закладах загальної середньої освіти: доступ до освіти та проблеми переміщених осіб	21
3.4. Педагогічні працівники: організація надання освітніх послуг в умовах війни, сертифікація педагогічних працівників	25
3.5. Програми з розвитку загальної середньої освіти	26
3.6. Тенденції використання української мови в освітньому процесі.....	28
4. ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА	30
4.1. Позашкільна освіта в період дії воєнного стану, обсяги руйнувань та пошкоджень	31
4.2. Організація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти	31
4.3. Здобувачі позашкільної освіти	32
4.4. Кадрове забезпечення системи позашкільної освіти в період дії воєнного стану	32
4.5. Забезпечення рівного доступу до позашкільної освіти в умовах воєнного стану	32
5. ПРОФЕСІЙНА (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА) ОСВІТА	33
5.1. Функціонування професійної (професійно-технічної) освіти в період дії воєнного стану, створення безпечних умов	34
5.2. Характеристика функціонування закладів професійної (професійно-технічної) освіти, руйнування, пошкодження	34
5.3. Особливості формування контингенту здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, внутрішня академічна мобільність	35
5.4. Організація освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти: технології, засоби, педагогічні працівники.....	35
5.5. Формування регіонального замовлення, особливості вступної кампанії у 2023 р. та підготовка до 2023/2024 н. р.	36

6. ВИЩА ТА ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА	37
6.1. Мережа закладів вищої та фахової передвищої освіти у воєнний період, руйнування, пошкодження	38
6.2. Законодавчо-нормативне забезпечення діяльності закладів вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану	40
6.3. Особливості організації освітнього процесу у закладах вищої та фахової передвищої освіти в період збройної агресії рф проти України.....	41
6.4. Забезпечення якості фахової передвищої освіти: інструменти, виклики, перспективи.....	42
7. НАУКА ТА ІННОВАЦІЇ	43
7.1. Наукова та інноваційна діяльність під час дії воєнного стану в Україні	44
7.2. Міжнародна підтримка української наукової спільноти в умовах збройної агресії рф	45
7.3. Інтеграція науки України в європейський дослідницький простір	46
8. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	47
8.1. Цифрова трансформація освіти та науки в умовах війни	48
8.2. Розбудова цифрової освітньої екосистеми	48
8.3. Цілі та завдання цифрової трансформації освіти і науки на найближчу перспективу	53
9. СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ	54
Посилання (QR коди)	57

ВСТУП

Другий рік поспіль традиційна освітянська серпнева конференція проходить в умовах воєнного стану. Сьогодні освітній процес у нашій країні відбувається під звуки сирен, часто під звуки обстрілів. Дехто взагалі втратив можливість навчатися. Повномасштабна військова агресія РФ проти України, спрямована на геноцид українського народу, принесла масштабні руйнування, вимушене внутрішнє переміщення учасників освітнього процесу, їх виїзд за кордон, знищення українських освітян на тимчасово окупованих територіях, незаконне вивезення українських дітей на територію Росії, навчання в умовах блекауту та колосальний психологічний тиск.

Російські великодержавні покидьки цілеспрямовано б'ють по нашій освітній інфраструктурі, на сьогодні вже понад 3 тис. закладів освіти постраждали внаслідок бомбардувань і обстрілів, із них близько 300 закладів зруйновано повністю. Ворог робить усе для знищення української освіти, бо чудово розуміє її силу. Російську ж освіту використовує як інкубатор для створення безвольних громадян.

Основна мета трансформації системи освіти України – поставити в центр уваги людину, її потреби й цінності. Тільки освічені українці можуть створити міцну, життєздатну державу, збудувати сучасну економіку, забезпечити майбутнє прийдешніх поколінь. З огляду на це Міністерство освіти і науки України особливу увагу приділяє тому, щоб українські діти, хоч би де вони перебували, змогли продовжити навчання в українській освітній парадигмі.

Сьогодні перед Україною постає безліч викликів, які необхідно подолати. Зокрема, потрібно створити умови для здобуття освіти в умовах війни та вимушеної міграції, досі наявного впливу корупції, з одного боку, та забезпечити євроінтеграційні процеси, врахувати тенденції глобалізації – з іншого. Усе це зумовлює гостру потребу в пошуку нових підходів до розвитку освіти і науки, що мають відповідати на всі запити сучасності й майбутнього, задовольняти потреби українців. Наразі Міністерство разом із майже 1 700 експертами продовжує роботу над створенням Національної стратегії освіти і науки України, уже напрацьована Візія майбутнього української освіти і науки. В основі бачення майбутнього – прагнення українців до європейської інтеграції, забезпечення важливих для нас загальнолюдських та європейських цінностей. Дитина, її життя, безпека й доступ до освіти були та залишаються у фокусі уваги держави, оскільки діти є найважливішими агентами змін і побудови майбутнього.

Усупереч наявним перешкодам українська освіта обов'язково стане сильнішою після теперішніх випробувань, ключем до відновлення сподівань і можливостей для майбутнього кожного громадянина України, допомагатиме людям знайти своє місце в нових реаліях, буде основою прогресу та розвитку нації, фундаментом її майбутнього.

У представлених інформаційно-аналітичних матеріалах, підготовлених для широкого освітянського загалу України та з метою забезпечення роботи традиційної освітянської серпневої конференції, систематизовано основну статистичну й адміністративну інформацію про стан та розвиток української освіти і науки у 2022/2023 н. р.

1. Державна освітня політика в умовах воєнного стану

1.1. Загальна інформація про стан системи освіти у 2022/2023 н. р.

За статистичними даними, на початок 2023 р. в Україні функціонувало **13 875** закладів дошкільної освіти (ЗДО), **12 976** закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), **670** закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), **332** заклади вищої освіти (ЗВО), **740** закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО). У цих закладах загалом навчалося близько **6,5 млн** здобувачів освіти й працювало майже **0,7 млн** педагогічних і науково-педагогічних працівників.

У 2022/2023 н. р. статутна діяльність провадилася закладами освіти в очному, дистанційному та змішаному режимах.

Унаслідок збройної агресії РФ проти України станом на кінець липня 2023 р. зруйновано **337**, пошкоджено **3 199** закладів освіти.

Спільним завданням Уряду, Міністерства освіти і науки України, відповідних військових адміністрацій є створення безпечних умов перебування в закладах освіти здобувачів освіти й працівників.

7 квітня 2023 р. Урядом схвалено Концепцію безпеки закладів освіти, де викладено його комплексне стратегічне бачення створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти та організації в них рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти й викладання.

За інформацією обласних, Київської міської військових адміністрацій, станом на 20 липня 2023 р. за показниками забезпеченості учасників освітнього процесу об'єктами фонду захисних споруд цивільного захисту готові **19 150** об'єктів (будівель) закладів освіти, що становить **67,9%** загальної кількості таких об'єктів та дає змогу забезпечити укриттям **56,38%** учасників освітнього процесу.

На сьогодні в закладах освіти триває робота з дооблаштування наявних укриттів і пошуку можливостей забезпечення ними закладів освіти для організації освітнього процесу в змішаному та очному режимах. У контексті підготовки до 2023/2024 н. р. у регіонах проводиться обстеження наявних укриттів, за результатами якого здійснюються необхідні ремонтні роботи й забезпечення належним обладнанням.

1.2. Фінансування освіти

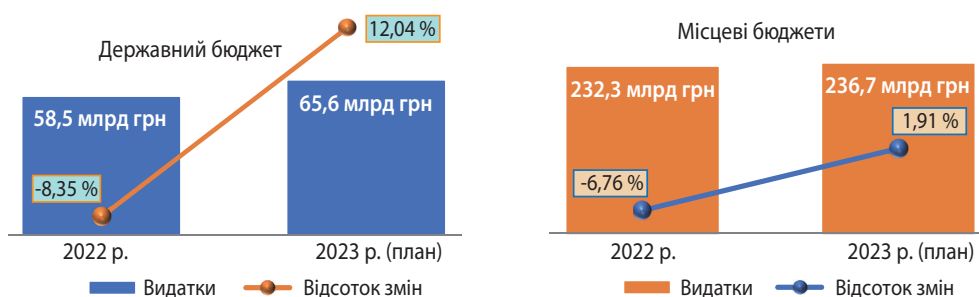
Повномасштабна збройна агресія РФ проти України зумовила потребу в збільшенні оборонних видатків та обсягів фінансування української армії. У зв'язку з цим видатки на освіту було скорочено. Загалом у **2022 р.** видатки зведеного бюджету на освіту становили **290,76 млрд** грн (**6,2%** ВВП); на **2023 р.** заплановано **302,25 млрд** грн (**4,8%** ВВП).

Видатки на освітню субвенцію у **2022 р.** дорівнювали **99,09 млрд** грн, на **2023 р.** заплановано **87,52 млрд** грн. На субвенцію на надання державної підтримки особам з ООП заплановано **304 595,3 тис.** грн.

На жаль, скорочення видатків бюджету спричинило призупинення фінансування субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення НУШ на 2023 р. Водночас, незважаючи на те що показники Державного бюджету України на 2023 рік готувалися в умовах високого ступеня невизначеності, а основні фінансові ресурси країни спрямовувалися на обороноздатність, для освіти було запроваджено дві нові субвенції:

- субвенцію на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти – **1,5 млрд** грн;
- субвенцію на придбання шкільних автобусів – **1 млрд** грн.

Видатки на освіту із державного й місцевих бюджетів протягом 2021–2023 рр. та відповідні зміни

Видатки зведеного бюджету на освіту у 2022–2023 рр. (за рівнями освіти)

Напрямок	Видатки, факт 2022 р., млрд грн	Чисельність здобувачів освіти, 2022 р., осіб	На одного здобувача, 2022 р., грн	Видатки, план 2023 р., млрд грн	Чисельність здобувачів освіти, 2023 р., осіб	На одного здобувача, 2023 р., грн
Дошкільна освіта	40,7	1 111 358	36 629,53	51,4	739 722	69 550,45
Загальна середня освіта	145,3	4 230 358	34 346,84	145,1	4 041 976	35 898,28
Професійна (професійно-технічна) освіта	15,5	243 825	63 571,73	17,3	230 474	75 049,68
Фахова передвища освіта	14,9	362 485	41 059,28	15,2	331 488	45 747,66
Вища освіта	45,9	973 205	47 116,50	48,3	1 112 965	43 400,02
Позашкільна освіта та заходи з позашкільної роботи з дітьми	13,0	980 789	13 208,17	14,5	1 011 403	14 361,04

1.3. Міжнародна підтримка освіти і науки України в умовах воєнного стану

З початком повномасштабної збройної агресії РФ проти України МОН активізувало співпрацю з міжнародними партнерами, сформувавши потужну міжнародну коаліцію для пошуку всебічної допомоги з розвитку української освіти й науки. За результатами цієї співпраці у 2023 р. різноманітна підтримка сферам освіти та науки України здійснювалась у рамках понад **160** проєктів і програм із загальним обсягом фінансування близько **1,2 млрд** євро. Загалом відгукнулися більш ніж **50** організацій та урядів іноземних країн, серед яких спеціалізовані структури ООН, органи ЄС, уряди країн, міжнародні громадські організації.

Допомога фокусувалася на шкільній (**38** проєктів і програм), фаховій передвищій та вищій (**24**), професійній (**20**) освіті. При наданні допомоги міжнародними партнерами враховувалися пріоритети МОН зі створення безпечних умов для навчання й викладання та забезпечення якісного дистанційного і змішаного навчання. Як результат, сформувалися такі основні напрями допомоги:

- забезпечення комп'ютерною технікою – ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Google та інші партнери;
- створення мережі цифрових освітніх центрів – співпраця із Save the Children, Japan International Cooperation Agency (JICA), Google тощо;
- друк підручників – 5-й клас НУШ математика (ЮНІСЕФ), 5-й клас НУШ українська мова (ЄС), інтегровані курси «Пізнаємо природу», «Природничі науки» й «Довкілля» (Фінляндія);
- створення е-контенту – контент для ВШО, мобільний додаток «Вивчаю – не чекаю»;
- розроблення інструментів для наздоганяючого навчання (catch-up programs);

- відновлення та ремонт закладів освіти (100 млн євро від ЄС на швидку відбудову шкіл на деокупованих територіях);
- інструменти й курси з психологічної підтримки вчителів і здобувачів освіти (ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО та ін.);
- підтримка організації прозорої й безпечної вступної кампанії до ЗВО (ЮНЕСКО, уряди країн-партнерів);
- компенсація видатків на оплату праці працівників сфери освіти – проєкт Світового банку;
- залучення фінансування з метою вдосконалення організації гарячого харчування здобувачів освіти (Всесвітня продовольча програма ООН);
- підтримка закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які розміщують тимчасово переміщених осіб (закупівля меблів, обладнання, дитячого харчування, ліків, генераторів тощо) (Програма ЄС «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України»).

Важливе місце в підтримці української освіти посідають **чинні програми допомоги від Європейського Союзу**. Найважливішими з них є такі.

Відбудова шкіл

ЄС надано грант **100 млн євро** на відбудову 74 українських шкіл до початку 2023/2024 н. р. у рамках Fast Recovery Plan, яким опікується Директорат Єврокомісії з цивільного захисту і гуманітарної допомоги (DG ECHO). Зокрема, на відбудову шкіл у Миколаївській, Київській, Харківській, Чернігівській, Сумській областях спрямовується 34 млн євро через Програму розвитку Об'єднаних Націй (UNDP) та 66 млн євро через використання інструменту Сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI).

Директорат Єврокомісії DG ECHO також відповідає за грант близько **15 млн євро**, який через благодійну організацію Finn Church Aid спрямований на безпечне повернення українських учнів до навчання.

Ще один грант від DG ECHO в сумі **14 млн євро** надається через Програму розвитку ООН (UNDP) на проведення ремонтних робіт у 50 школах, що зазнали пошкоджень унаслідок повномасштаб-

ного російського вторгнення. Координатором із боку України є Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури.

Закупівля шкільних автобусів для України (School buses for Ukraine)

https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/school-buses-ukraine_en

Загалом із ЄС та міст, регіонів і транспортних організацій у 10 країнах-членах ЄС уже надійшло близько 300 автобусів.

Зокрема, з бюджету ЄС наприкінці 2022 р. на закупівлю автобусів було виділено **14 млн євро**. Ця закупівля здійснювалася Директоратом Єврокомісії з розширення (DG NEAR) спільно із Фондом міжнародної солідарності Польщі (SFPL). 65 автобусів було закуплено в рамках першого тендера

та 28 автобусів у другому тендері. Доставка автобусів здійснюється до Львова.

192 автобуси було **безоплатно** запропоновано містами, регіонами, транспортними організаціями 10 країн ЄС у рамках ініціативи солідарності ЄС. З них 185 автобусів надавалося через Директорат Єврокомісії DG ECHO в рамках ініціативи Європейського механізму цивільного захисту (UCPM), решта на двосторонній основі.

Регіональний розподіл автобусів від країн ЄС

Країна	Кількість автобусів	Місце призначення
Австрія	3	м. Чернігів
Фінляндія	15 (по 3 на область)	Житомирська, Волинська, Тернопільська, Київська, Хмельницька області
Люксембург	13	Дніпропетровська (2), Херсонська (8), Запорізька (3) області
Естонія (МЦЗ ЄС)	27	міста Житомир (12), Харків (11), Буча (2), Полтава (2)
Німеччина	12	Закарпатська, Чернігівська, Івано-Франківська, Тернопільська області
	3	м. Чернігів
Португалія	10	міста Миколаїв, Вінниця
Франція	23	Чернівецька ОВА (4), Волинська ОВА (4), Черкаська ОВА (4), Тернопільська ОВА (4), Чернігівська ОВА (4), Одеська ОВА (3)
	8	Закарпатська ОВА
	14	м. Дніпро
Швеція	2	Київська обл.
	10 (перша партія зі 100 автобусів)	Тернопільська обл.
	10	м. Запоріжжя
Польща	2	м. Суми
Чехія	1	м. Запоріжжя

Ініціатива «Ноутбук для України» (Laptops for Ukraine)

<https://laptopsforukraine.com/>

Метою спільної ініціативи Єврокомісії, Міністерства цифрової трансформації України та DIGITAL EUROPE (європейської організації, що представляє індустрію цифрових технологій), є збір і постачання нових та працюючих вживаних ноутбуків, смартфонів і планшетів для задоволення

основних потреб **шкіл**, лікарень та державних адміністрацій у найбільш постраждалих регіонах України. Пристрої надаються, зокрема, педагогічним працівникам і учням для забезпечення якісної організації дистанційного навчання.

Підтримка українських учасників і закладів освіти в рамках програми ЄС з освіти, навчання, молоді та спорту «Еразмус+»

Організовано низку конкурсів у рамках цієї програми, за якими у 2022 р. було підтримано безпрецедентну кількість проєктів, представлених українськими учасниками, зокрема за напрямом Jean Monnet. Загалом підтримано 94 проєкти.

Оновлено робочу програму «Еразмус+» на 2023 р., зокрема передбачено **100 млн євро** на підтримку проєктів, які сприяють освітній діяльності та інтеграції людей, що рятуються від війни в Україні, а також заходи з підтримки організацій, учнів і працівників закладів освіти України.

На **31 млн євро** збільшено бюджет міжнародного компонента програми «Еразмус+», який буде використано для розширення проєктів із мобільності, розвитку потенціалу вищої освіти, а також на підтримку проєктів міжнародної співпраці.

На 2023 р. для України передбачено фінансування в обсязі **5 млн євро** для створення цифрового освітнього середовища у сфері вищої освіти.

Реалізація рамкового документа про співробітництво у сфері освіти між Європейською комісією та Міністерством освіти і науки України

15 червня 2023 р. Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий та Віце-президент Європейської комісії Маргарітіс Схінас підписали рамковий документ про співробітництво у сфері освіти між Європейською комісією й Міністерством освіти і науки України.

Сторонами планується реалізація спільних заходів зі сприяння подальшій співпраці між ЗЗСО, надання з боку ЄС підтримки вимушено пере-

Фінансування розпочнеться після отримання в серпні 2023 р. результатів відбору.

Виділено фінансування для створення Національного офісу з підтримки участі українських закладів шкільної та професійної освіти в міжнародних заходах eTwinning. Окремий бюджет передбачено для формування в Україні підрозділу європейської освітньої інформаційної мережі Eurydice Network.

міщеним учням, зокрема шляхом використання онлайн-платформ; забезпечення українських учнів підручниками для НУШ; розширення участі українських закладів освіти, установ, організацій у програмі ЄС з освіти, навчання, молоді та спорту «Еразмус+»; сприяння взаємному визнанню академічних кваліфікацій; залучення МОН до роботи європейської освітньої інформаційної мережі Eurydice Network.

1.4. Інтеграція системи освіти України в європейській освітній простір

23 червня 2022 р. Європейською Радою прийнято історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі. У [висновку Європейської Комісії](#) зазначено, що Україна має добре розвинену систему освіти з високим рівнем охоплення грамотністю (майже 100 %) та непоганими результатами з якості освіти, отриманими в дослідженні PISA-2018. Також вказувалося на істотний обсяг фінансування, яке виділяється для освітнього сектору (5,7 % ВВП у 2021 р.) і значну частку охоплення українців вищою освітою.

1 лютого 2023 р. Європейською Комісією оприлюднено [Аналітичний звіт](#) щодо заявки України на членство в Європейському Союзі, зокрема стану секторальної інтеграції освіти до *acquis* ЄС. Згідно з висновком, сфери освіти і культури України досягли певного рівня підготовки (*some level of preparation*) до інтеграції, розвиток системи освіти узгоджується з цілями та політикою ЄС, зокрема щодо професійної підготовки та кваліфікацій. Загалом спільні цілі й освітні пріоритети ЄС визначено [Стратегічною рамкою](#) європейського освітнього простору до 2030 року, а для узгодження сфер освіти і науки країн ЄС застосовується переважно принцип відкритого методу координації (*Open Method of Coordination*, [ОМЦ](#)).

Наразі триває процес підготовки до переговорів зі вступу України до ЄС. Основними програмними документами щодо євроінтеграції в галузі освіти і науки є [Угода про асоціацію](#) між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а також [План заходів](#) з виконання Угоди.

Загальний прогрес реалізації завдань Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію Україна – ЄС за період 2014–2022 рр. відображається на порталі [«Пульс Угоди»](#).

Станом на квітень 2023 р. загальний прогрес реалізації завдань Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію Україна – ЄС за період 2014–2022 рр. становив: за розділом «Освіта, навчання та молодь» було виконано 86 % запланованих завдань (+5 % у 2022 р.); за розділом «Наука, технології та інновації, космос» – 60 % (+8 % у 2022 р.).

Актуальними євроінтеграційними завданнями для сфер освіти і науки залишаються такі:

- проведення первинної оцінки відповідності законодавства України актам права ЄС (МОН у межах компетенції здійснило попередній аналіз 151 акта права ЄС, визначено, що в розділі 26 «Освіта та культура» потрібна імплементація 22 актів, з яких у 15 актах МОН визначено головним виконавцем);
- розроблення Дорожньої карти гармонізації секторальних політик та законодавства у сферах освіти і науки з *acquis* ЄС до 2027 р.;

- виконання євроінтеграційних зобов'язань України у сферах освіти і науки, зокрема заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;
- забезпечення участі України в Програмі ЄС з освіти, навчання, молоді та спорту «Еразмус+»;
- проведення спільно з Мінмолодьспорту та Національним Еразмус+ офісом в Україні аналітичного дослідження щодо зміни статусу України в програмі ЄС з освіти, навчання, молоді та спорту «Еразмус+» із метою вивчення переваг і недоліків таких змін.

1.5. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу

Війна в Україні є стресом для всіх учасників освітнього процесу. За таких умов істотно зростає роль психологічної служби в системі освіти, що забезпечує своєчасне й систематичне надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу, сприяє створенню психологічно комфортного освітнього простору.

Зважаючи на те, що 2022–2023 н. р. для всіх учасників освітнього процесу виявився екстремальним, психоемоційний стан учнів/учениць погіршився.

На 20 % зменшилася чисельність старшокласників, які почувалися в безпеці. Рік тому 81 % учнів/учениць у селах та 85 % у містах зазначали, що почувалися безпечно, у січні 2023 р. так відповіли 65 % учнів/учениць у містах і 69 % у селах.

Також менше старшокласників стали почуватися спокійними (51 % у містах та 55 % у селах) порівняно з попереднім 2021–2022 н. р. (79 % у містах

і 76 % у селах). Відповідно, й рівень тривоги зріс: якщо в минулому році її відчували 13 % учнів/учениць у містах та 14 % у селах, то у 2022–2023 н. р. – 25 % у містах і 24 % у селах.

У цьому навчальному році старшокласники в містах відчуваються більш втомленими (52 %) порівняно з попереднім роком (33 %). Відповідно, учні/учениці відчуваються менш енергійно (38 % у містах та 49 % у селах), ніж минулого року (53 % у містах і 59 % у селах). Також скоротилася чисельність учнів/учениць, які відчуваються щасливими: цього року це 45 % у містах та 50 % у селах, тимчасом як торік таких було 67 % у містах і 62 % у селах.

Окрім того, майже на половину зменшилася чисельність учнів/учениць, що відчуваються розслаблено (29 % у містах та 34 % у селах, у минулому році так почувалися 60 % у містах та 65 % у селах), і вдвічі зросла кількість тих, хто відчувається напружено (41 % у містах та 36 % у селах цього року і 22 % у містах та 21 % у селах торік). Водночас збільшилася частка учнів у селі, що відчуваються результативно – з 53 до 67 % учнів/учениць. (<https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>)

За оперативними даними ІМЗО, зібраними відповідно до листа ІМЗО від 11.04.2023 № 21/08-577 «Про заповнення єдиної електронної системи звітності»,

чисельність фахівців психологічної служби – **20 157 осіб**, із них:

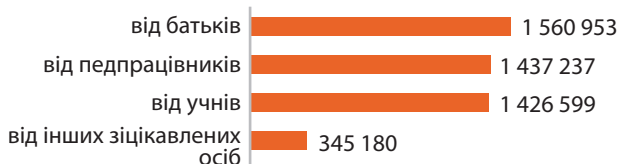
практичних психологів – **13 171** особа, соціальних педагогів – **6 904** особи, методистів – 82 особи.

(<https://imzo.gov.ua/2023/06/21/lyst-imzo-vid-11-04-2023-21-08-577-pro-zapovnennia-iedynoi-elektronnoi-systemy-zvitnosti/>)

Напрями діяльності: психологічний та соціально-педагогічний супровід дітей із сімей учасників бойових дій і ВПО; допомога постраждалим дітям та сім'ям, ветеранам і членам їхніх родин; самовдосконалення, розвиток власних здібностей та компетенцій, професійне самовизначення; психологічний супровід дітей з ООП; профілактика різних видів залежності й шкідливих звичок; формування культури здорового способу життя; допомога жертвам домашнього насильства, булінгу; запобігання дитячій злочинності, торгівлі людьми, суїцидальним нахилам дітей.

До психологічної служби надійшло

4 769 969 звернень

Зросла кількість звернень щодо психологічної підтримки дітей в умовах війни, надання психологічної допомоги, зокрема екстреної, подолання стресу, переживання втрати, горя, печалі та страждання, психотерапевтичної роботи з дітьми, які втратили батьків, домівку, здоров'я й зазнали ушкоджень, пережили бомбардування, стали біженцями чи ВПО.

Надання психосоціальної й соціально-педагогічної допомоги дітям і сім'ям із числа ВПО

У 2022/2023 н. р. надійшло **250 694** звернення по таку допомогу, з них:

- 65 590** від дітей,
- 91 259** від батьків або законних представників,
- 68 597** від педпрацівників,
- 25 248** від інших зацікавлених осіб.

За період ведення в Україні військових дій надійшло **167 741** звернень щодо роботи з постраждалими дітьми та сім'ями, у т. ч.

- 40 286** від дітей,
- 65 735** від батьків або законних представників,
- 39 486** від педпрацівників,
- 22 234** від інших зацікавлених осіб.

Сьогодні всі учасники освітнього процесу як ніколи потребують психологічної підтримки й допомоги. Тому працівники психологічної служби надають послуги в режимі 24/7, налагоджують взаємодію з учасниками освітнього процесу за допомогою ІКТ, проводять консультації через застосунок «**Кабінет психолога / соціального педагога**», надають інформаційну підтримку тощо. На базі обласних навчально-методичних центрів/кабінетів/лабораторій психологічної служби

створено консультаційні пункти психологічної допомоги й надання підтримки населенню, учасникам подій, постраждалим та їхнім родичам. Закладам освіти, що залишилися без психологічного супроводу в районах і ОТГ, рекомендується звертатися до таких пунктів.

У вересні 2022 р. у Міністерстві освіти і науки України було створено робочу групу з питань створення фізично та психологічно безпечних умов у закладах освіти (наказ МОН від 23.09.2022 № 856).

У рамках цієї робочої групи та за підтримки ЮНЕСКО розроблено такі проекти:

- організаційно-ієрархічна система управління безпечним освітнім середовищем;
- концепція трансформації психологічної служби та психосоціального супроводу в системі освіти;
- регламент роботи закладів освіти в умовах надзвичайних ситуацій.

Завдяки підтримці ЮНЕСКО в партнерстві з МОН і за фінансової підтримки уряду Японії розпочато проект, спрямований на зменшення негативних наслідків конфлікту для психічного здоров'я у сфері освіти шляхом трансформації політики, розвитку потенціалу ключових учасників освітнього процесу та безпосереднього надання психологічної допомоги й психосоціальної підтримки здобувачам освіти на базі закладів освіти. Проект ґрунтується на досвіді ЮНЕСКО в галузі освіти в умовах надзвичайних ситуацій, загальноносекторальному мандаті та технічній експерти-

зі щодо зміцнення системи, забезпечуючи при цьому надання безпосередніх послуг вразливим здобувачам освіти й педагогічним працівникам в умовах гострої кризової ситуації, що розгортається в Україні. Він також є частиною **Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки** й позиціонується в рамках створення фізично та психологічно безпечних умов у закладах освіти. Упровадження проекту відбуватиметься **протягом вересня 2023 р. – травня 2024 р.** у двох пілотних регіонах – Одеській і Житомирській областях.

1.6. Освітні втрати українських школярів

Протягом останніх років українська освіта функціонує в надскладних умовах, спричинених спочатку пандемією COVID-19, а потім широкомасштабною збройною агресією росії проти України. Через війну істотно погіршилися умови викладання та здобуття освіти. За висновками освітян і

науковців, це призвело до значних освітніх втрат та поглиблення освітніх розривів у сфері загальної середньої освіти. Тож нагальним завданням сьогодення є якнайшвидша протидія цим тенденціям із подальшим вирівнюванням ситуації й виведенням її в позитивну динаміку.

Дослідження Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО)

На сьогодні, на жаль, накопичено лише незначний обсяг об'єктивних «доковідних» даних щодо якості шкільної освіти, які можуть слугу-

вати точкою відліку для дослідження величини освітніх втрат. Наявні результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018, які є інфор-

мативними щодо успішності 15-річних підлітків у галузі читання, математики та природничо-наукових дисциплін, і результати загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти (ЗЗМЯПО), перший цикл якого було проведено також у 2018 р. та який дав змогу отримати зріз про успішність оволодіння здобувачами початкової освіти читацькою й математичною компетентностями. Але ці дані стосуються лише окремих категорій здобувачів середньої освіти, а отже, є недостатніми.

Восени 2022 р. Україні вдалося провести основний етап чергового циклу дослідження PISA. Наразі дані, отримані в циклі PISA-2022, уже опрацьовуються фахівцями УЦОЯО – установи, яку визначено Національним центром PISA в Україні.

Оприлюднення Національного звіту за підсумками дослідження заплановано на грудень 2023 р.

Поряд із даними PISA-2022 надзвичайну цінність матимуть також дані третього циклу ЗЗМЯПО, який заплановано провести навесні 2024 р. Значущість цих даних полягає в тому, що вони уможливають виявлення тенденцій в якості початкової освіти за трьома часовими зрізами: 2018 р. («доковідний» період) – 2021 р. (період пандемії COVID-19) – 2024 р. (період війни). Наявні на сьогодні результати двох циклів зазначеного моніторингу надають реальні «цифри навчальних втрат», завданих початковій освіті «ковідними» викликами 2020 і 2021 рр.; а за підсумками наступного, третього, циклу вдасться відстежити кумулятивний вплив пандемії та війни на успішність учнівства початкової школи.

Проблема освітніх втрат серед школярства реальна й, цілком імовірно, буде лише поглиблюватися через складні умови навчання дітей у період дії воєнного стану. На певному етапі це може призвести до загрозливих наслідків, адже навчальні втрати:

- можуть спричинити значний негативний вплив як на розвиток особистості (зокрема через втрату можливостей для розкриття її потенціалу), так і на добробут цілих суспільств у майбутньому;
- мають накопичувальний ефект, а отже, забуте чи упущене сьогодні призведе до ще більших втрат надалі, на наступних етапах навчання;
- поглиблюють нерівність в освіті через збільшення вже наявних навчальних розривів (наприклад, між успішністю учнів із родин з низьким і високим рівнем доходу, із сільських та міських шкіл тощо);
- можуть призвести до серйозних економічних наслідків у майбутньому.

Тому необхідно вживати ефективні заходи з подолання освітніх втрат, організувати струнку функційну систему збору даних.

У цьому контексті видається доцільною якнайшвидше реалізація на практиці моделі державної підсумкової атестації з елементами зовнішнього незалежного оцінювання на всіх рівнях загальної середньої освіти, що запропонована в Стратегії розвитку освітніх оцінювань в закладах загальної середньої освіти до 2030 року. У разі вибудови цієї системи держава, а отже, й усі інші стейкхолдери матимуть щорічні об'єктивні дані за всією популяцією учнів на ключових етапах здобуття загальної середньої освіти.

Такі дані уможливають якнайкраще відстеження змін і тенденцій у якості загальної середньої освіти, вибір оптимальних шляхів надолуження освітніх втрат (програми тьюторства й додаткових компенсаційних занять; перегляд і адаптація освітніх програм, розроблення експрес-курсів; створення додаткового цифрового контенту та діагностичного інструментарію для виявлення прогалів з

певних навчальних тем; розвиток ресурсного потенціалу Всеукраїнської школи онлайн; методична підготовка вчителів до роботи з учнями, які мають значні навчальні прогалини в розвитку компетентностей, тощо).

Наразі також гостро стоїть питання створення та впровадження програм з надолуження освітніх втрат. За результатами обговорення викликів упровадження програм з надолуження освітніх втрат, організованого 7 червня 2023 р. за ініціативою Міністерства освіти і науки України, було розроблено рекомендації, призначені для громадських організацій та інших стейкхолдерів (закладів освіти, органів управління освітою та ін.), які вже впроваджують або планують впроваджувати такі програми.

Очікується, що напрацьовані рекомендації стануть основою для розроблення Національної стратегії з надолуження освітніх втрат.

https://osvita.ua/doc/files/news/896/89680/Unicef_Immediate_actions_frame_proofread.pdf

2. Дошкільна освіта

2.1. Функціонування дошкільної освіти в умовах збройної агресії рф проти України: організація освітньої діяльності, руйнування та пошкодження, створення безпечних умов

- Міністерство освіти і науки України й місцеві органи управління освітою доклали максимум зусиль для забезпечення функціонування мережі освітніх закладів в умовах воєнного стану та доступу українських дітей до якісної дошкільної освіти, включаючи дітей із числа ВПО й дітей з ООП.
- В умовах воєнного стану МОН продовжувало нормативне регулювання діяльності закладів дошкільної освіти (ЗДО), зокрема було прийнято за основу проєкт Закону «Про дошкільну освіту». Здійснюється оновлення програмного та методичного забезпечення відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (державного стандарту). У 2022–2023 рр. оновлено **10** освітніх програм, **30** навчально-методичних посібників і комплектів.
- На сайті МОН у вільному доступі розміщено матеріали, за допомогою яких педагоги й батьки можуть організувати освітній процес у нових умовах. У рубриці «Сучасне дошкілля під крилами захисту» систематизовано корисні посилання та змістовні матеріали (відеозаняття, поради психолога, літературні твори, цікаві руханки, поради фахівців тощо) для педагогів і батьків. Приватні заклади «Містер Лідер» та «Оптіма» відкрили безкоштовний доступ до своїх сайтів.
- За сприяння ЮНІСЕФ підтримується онлайн-платформа НУМО з відеозаняттями для дітей віком від 3 до 6 років, корисними порадами від фахівців із надання першої психологічної допомоги людям, що пережили кризову подію.

За даними Держстату, станом на 1 січня 2023 р. звітність подали **13 875** ЗДО. Згідно з оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 20 липня 2023 р. безпосередньо освітні послуги надавали **10 863** ЗДО. Деякі ЗДО перебувають у стані призупинення статутної діяльності. Крім цього, **846** ЗДО опинилися на окупованих територіях, **127** закладів є прихистком для ВПО.

Станом на 3 серпня 2023 р.

зруйновано 104 ЗДО:

Донецька область – **52**, Миколаївська – **14**, Херсонська – **13**; Харківська – **8**, Київська – **6**, Луганська – **6**, Запорізька – **4**, Сумська – **1**;

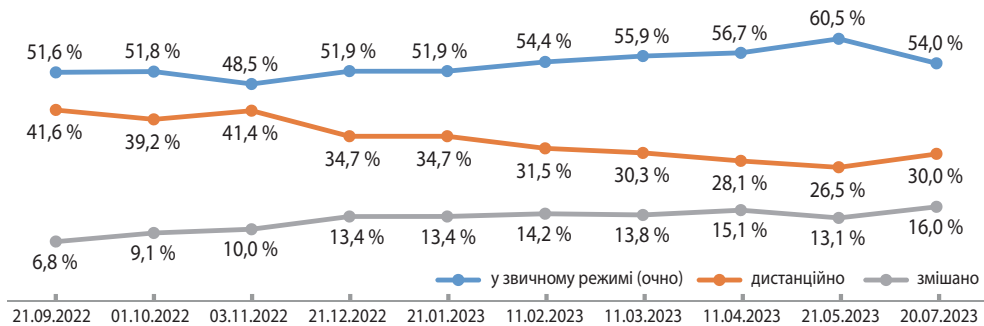
пошкоджено 1096 ЗДО:

Донецька область – **321**, Харківська – **191**, Миколаївська – **91**, Дніпропетровська – **78**, Київська – **69**, Запорізька – **60**, Луганська – **54**, Чернігівська – **54**, Херсонська – **52**, м. Київ – **36**, Житомирська область – **32**, Сумська – **29**, Полтавська – **8**, Черкаська – **6**, Одеська – **9**, Кіровоградська – **3**, Вінницька – **2**, Хмельницька – **1**.

Упродовж 2022/2023 н. р. спостерігалось збільшення кількості ЗДО, що відновлюють свою роботу та приймають вихованців, – з **6 923** закладів у вересні 2022 р. до **10 863** закладів у липні 2023 р. (станом на 20 липня 2023 р.).

В умовах воєнного стану дітям дошкільного віку ЗДО надають послуги в очному, змішаному й дистанційному форматах. Протягом навчального року, з вересня 2022 р. до травня 2023 р., поступово зросло число ЗДО, які працюють у звичному або змішаному форматі.

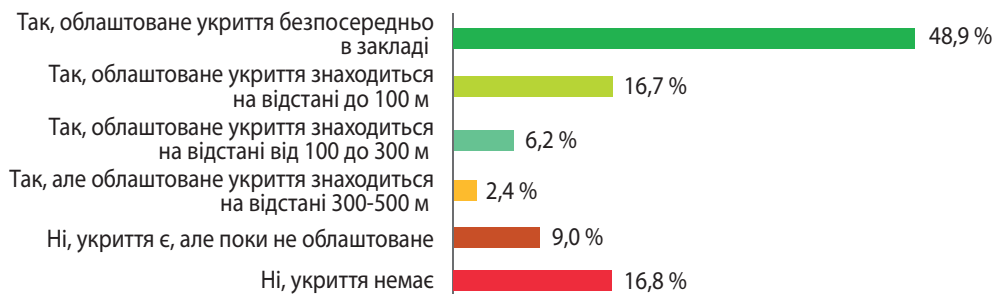
Динаміка розподілу ЗДО за формами організації освітнього процесу впродовж 2022/2023 н. р.

МОН звертає увагу в першу чергу на безпекові умови надання освітніх послуг в ЗДО.

За даними дослідження, проведеного ДНУ «Інститут освітньої аналітики» в травні – червні 2023 р., значна частина ЗДО (83,2 %) мають укриття безпосередньо в закладі або поряд із ним. Майже половина ЗДО мають облаштовані укриття.

Розподіл відповідей директорів (керівників) закладів (підрозділів) дошкільної освіти щодо облаштування укриття

За оперативними даними МОН України, станом на 20 липня 2023 р. уже **55,8 %** ЗДО були обладнані укриттями фонду захисних споруд цивільного захисту, що дає можливість організовувати чи здобувати освіту в очному форматі для **62,1 %** учасників освітнього процесу.

Водночас питання безпечної організації навчання в ЗДО ще потребує зусиль для його вирішення.

2.2. Педагогічні працівники закладів дошкільної освіти

За даними Держстату, станом на 1 січня 2023 р. у ЗДО облікова кількість штатних педагогічних працівників становила **123 183** особи, серед них **4 023** практичних психологі.

Згідно з оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 21 травня 2023 р. дошкільна освіта була забезпечена кадрами на **94,1 %**: з дітьми в ЗДО працюють **103 584** педагоги (вакансії – 3 306 ставок), у т. ч. **3 772** практичних психологі, або **66,5 %** від потреби (вакансії – 1 001,5 ставки).

МОН забезпечує підвищення кваліфікації педагогічних працівників. У 2022–2023 рр. розроблено й затверджено Типові програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у рамках яких пройшли підвищення кваліфікації та отримали безкоштовно сертифікати **115 365** педагогів дошкільної освіти у 2022 р. і понад **68 тис.** педагогів у 2023 р.

У 2022 р. проведено **72** заходи (конференції, семінари, вебінари) з питань розвитку дошкільної освіти та організації діяльності ЗДО.

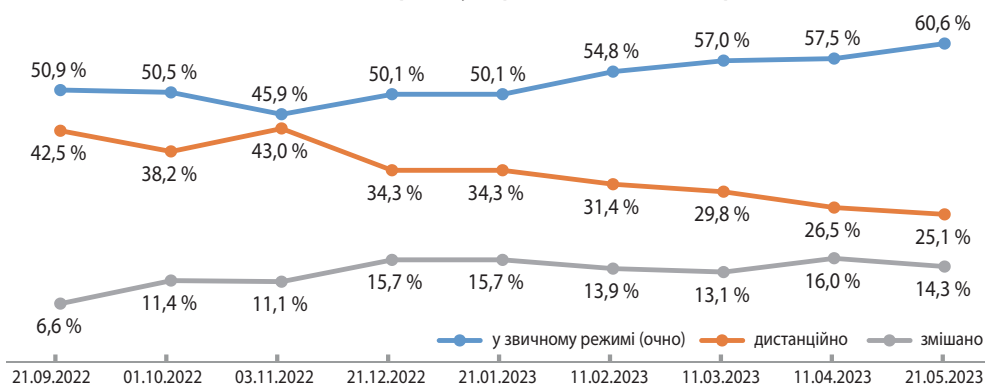
У цьому році вже проведено **65** вебінарів, **6** науково-практичних семінарів. Підготовлено **173** регіональних тренерів.

2.3. Охоплення та забезпечення рівного доступу дітей до дошкільної освіти

- За даними Держстату, станом на 1 січня 2023 р. у ЗДО налічувалося 1 047 083 місця, де на обліку перебувало 934 355 дітей.
- Згідно з оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 21 травня 2023 р. у ЗДО здобували освіту **763 097** вихованців в очному, змішаному й дистанційному форматах. Протягом навчального року зросла чисельність дітей, які здобувають дошкільну освіту в змішаному чи очному форматі. Охоплення дошкільною освітою дітей дошкільного віку сягнуло **66,1 %**. Серед них 61,3 % ЗДО надають освітні послуги внутрішньо переміщеним здобувачам освіти, частка яких дорівнює 3,9 % всіх вихованців (станом на 21 травня 2023 р.).
- Приділяється увага освіті дітей з ООП. Зокрема, функціонує **4 793** інклюзивних групи, де здобувають освіту та отримують корекційні послуги **8 483** таких дітей.
- Державною службою якості освіти України впродовж квітня – травня 2023 р. виконано моніторингове дослідження (вивчення питань) щодо забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти дітей.
- У межах Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки за ініціативою першої леді України Олени Зеленської МОН спільно з ГО «Підтримай дитину» в жовтні – листопаді 2022 р. проведено серію вебінарів із психологічної підтримки дітей з ООП у закладах освіти на тему: «Територія безпеки: психологічна підтримка дітей з ООП у закладах освіти під час повітряної тривоги». Головна мета – надати додаткову інформацію щодо психологічної підтримки для запобігання вторинній психологічній травмі в дітей з ООП.

Динаміка розподілу чисельності вихованців ЗДО за формами організації освітнього процесу впродовж 2022/2023 н. р.

Дошкільна освіта України має міжнародну підтримку. ЮНІСЕФ підтримує дошкільну освіту України. З березня розпочалася реалізація проєкту «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні», що здійснюється ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» у рамках СПІЛЬНО – програми ЮНІСЕФ за інформаційної підтримки МОН та ДУ «Український інститут розвитку освіти».

Під час реалізації проєкту підготовлено **73** регіональних координатори та пройшли навчання **4 000** вихователів щодо роботи з дітьми у змішаному форматі. Додатково охоплено освітніми послугами **16 224** дитини дошкільного віку, що не відвідують ЗДО.

Забезпечено ігровим обладнанням для укриттів **52** ЗДО на загальну суму **5 млн грн**.

Проведено онлайн-марафон для педагогів і батьків, вебінари «Організація психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків», «Нормативно-правове забезпечення діяльності закладів дошкільної освіти»; серію вебінарів для батьків на тему: «Психосоціальні та соціально-емоційні підходи в організації роботи з дітьми»; онлайн-тренінг для освітян щодо створення безпечного простору для дітей.

Надається організаційна, консультативна, методична підтримка керівників та педагогів ЗДО в регіонах на онлайн-платформі, запроваджено «гарячу лінію консультування» й проведення офлайн-зустрічей, створено телеграм-канал.

Додатково ЮНІСЕФ для дошкільних закладів надав гуманітарну допомогу у вигляді: **1 343** групових ігрових наборів; **978** індивідуальних ігрових наборів; **1 500** наборів для дітей із числа ВПО.

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між МОН та The LEGO Foundation триває реалізація проєкту «Сприяння освіті» в дошкільлі.

З 24 лютого 2022 р. The LEGO Foundation було виділено **210 млн данських крон** і додано гуманітарний компонент до портфоліо проєктів, що імплементуються в рамках Меморандуму.

У 2023 р. на національному рівні розпочато імплементацію курсу з психосоціальної підтримки для педагогів ЗДО «Благополуччя дітей та педагогів: дієві інструменти та практики психосоціальної підтримки».

Ще однією ініціативою The LEGO Foundation є впровадження в українське дошкільля шведської програми соціально-емоційного розвитку дітей дошкільного віку «Peppy Pals» («Веселі друзі»). Програма складається з методичних рекомендацій для педагогів, циклу із 16 мультфільмів і книг про друзів-тварин, наборів із м'яких іграшок для гри, мобільного застосунку «Веселі друзі» («Peppy Global – EQ for kids»), який є безкоштовним для українців.

The LEGO Foundation профінансовано адаптацію некомерційного застосунку для оволодіння мовами через гру Moka Mera Lingua App, що призначений для дітей віком 3–8 років, за допомогою якого відтепер можна вивчати й українську мову.

У рамках гуманітарної підтримки було надано грант для ЮНІСЕФ із метою підтримки забезпечення інтеграції українських дітей дошкільного віку в освітні системи Румунії та Молдови, зокрема створення **35 центрів розвитку дітей** «Play and Learn Hubs» і додаткових місць у ЗДО.

260 ЗДО України отримали від The LEGO Foundation ноутбуки з ліцензійним програмним забезпеченням та ресурсами.

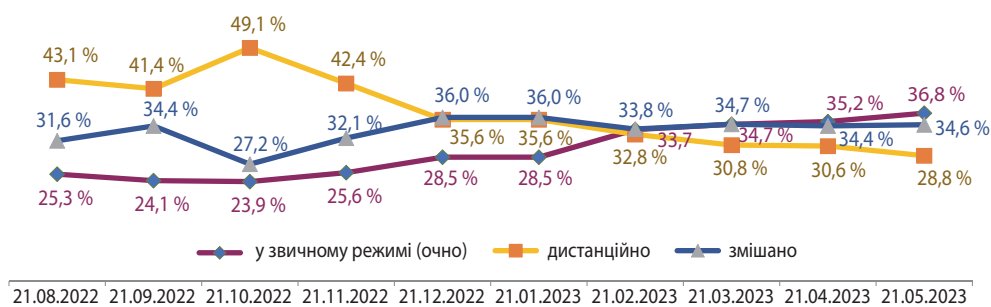
3. Повна загальна середня освіта

3.1. Повна загальна середня освіта в умовах збройної агресії рф проти України: адаптація освітнього процесу, створення безпечних умов

Усупереч складним умовам повномасштабної війни з рф освітній процес у школах України не зупинився. Міністерство освіти і науки України вважає пріоритетним напрямом своєї діяльності забезпечення права українських дітей на освіту в умовах режиму воєнного стану та створення безпечних умов навчання для всіх учасників освітнього процесу.

За даними Держстату, станом на 1 вересня 2022 р. в Україні функціонувало **12 976** закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Чисельність учнів, що розпочали навчання в 2022/2023 н. р., становила **4 041 976** осіб, із них першокласників – **325 408** осіб, учнів 11-х (12-х) класів – **225 975** осіб. Освітній процес здійснювався у звичному режимі (очно), дистанційному (з використанням технологій дистанційного навчання) і змішаному (поєднання очного й дистанційного режимів навчання).

Динаміка розподілу ЗЗСО за формами організації освітнього процесу впродовж 2022/2023 н. р.

Станом на 1 вересня 2022 р. опорних закладів освіти налічувалося **1 271** од., їхніх філій – **1 587** од. Чисельність учнів, охоплених навчанням в опорних закладах, становила **603 658** осіб. Є можливість підвозити до ЗЗСО загалом **298 912** учнів, у т. ч. **76 324** школярів, які навчаються в опорних закладах освіти (**86,2 %** потреби).

Питання забезпечення безпекової складової в закладах освіти було й залишається пріоритетним. У червні – липні 2022 р. обласними, Київською міською військово-цивільними адміністраціями було організовано огляд об'єктів фонду захисних споруд закладів освіти, під час якого встановлено, що лише близько **2,3 тис.** об'єктів готові до використання за призначенням як укриття (вони забезпечували укриття учасників освітнього процесу близько 10,6 % потреби). Станом на кінець 2022/2023 н. р. споруджено укриття вже на **10,1 тис.** об'єктів (власні захисні споруди цивільного захисту (ЗЦЗ), споруди подвійного призначення, найпростіші укриття, споруди фонду ЗЦЗ

інших суб'єктів господарювання). Це дає змогу забезпечити укриттями **2,8 млн** учасників освітнього процесу.

Потреба в будівництві нових захисних споруд і облаштуванні існуючих досі є чималою. Тому в Державному бюджеті України на 2023 рік передбачено видатки за бюджетною програмою 2211310 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти» в обсязі **1,5 млрд** грн. Механізм реалізації цього завдання визначено постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 419.

3.2. Мережа закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану, обсяги руйнувань та пошкоджень

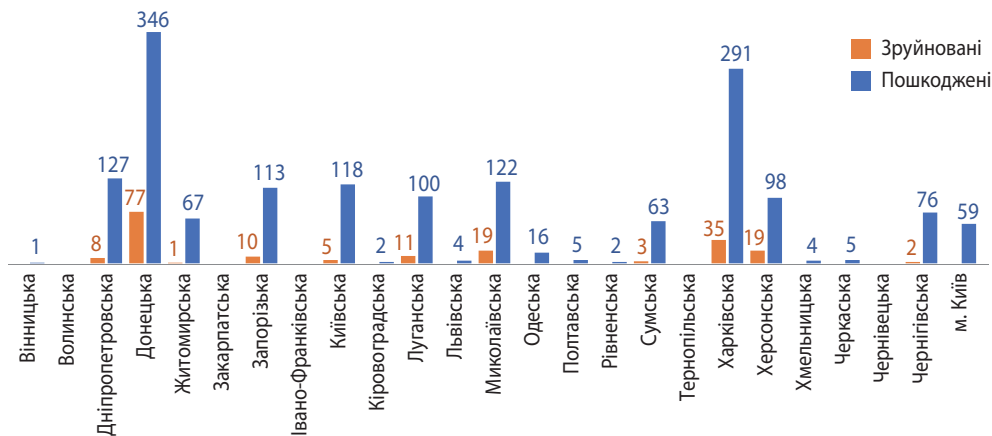
До початку вторгнення РФ в Україні функціонував **13 991** ЗЗСО різних типів і форм власності, де здобували освіту **4,23 млн** учнів. За даними МОН, станом на кінець 2022/2023 н. р. функціонували **12 930** ЗЗСО, де за різними формами навчання освіту здобували близько **4,04** млн учнів.

З початку війни РФ проти України ЗЗСО зазнавали руйнувань і пошкоджень, частина з них опи-

нилися на територіях, тимчасово окупованих ворогом. За оперативними даними МОН, станом на 20 липня 2023 р. зруйновано **190** ЗЗСО (включаючи спеціальні й спеціалізовані заклади), пошкоджено **1 619** ЗЗСО. На тимчасово окупованій території разом із філіями опинилося **894** ЗЗСО (станом на 21 травня 2023 р.).

Найбільше руйнувань ЗЗСО зафіксовано в Донецькій, Харківській і Херсонській областях, пошкоджень – у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Харківській, Херсонській областях. На жаль, ця цифра постійно зростає.

Інформація про ЗЗСО, що зруйновані або пошкоджені (станом на 20.07.2023), од.

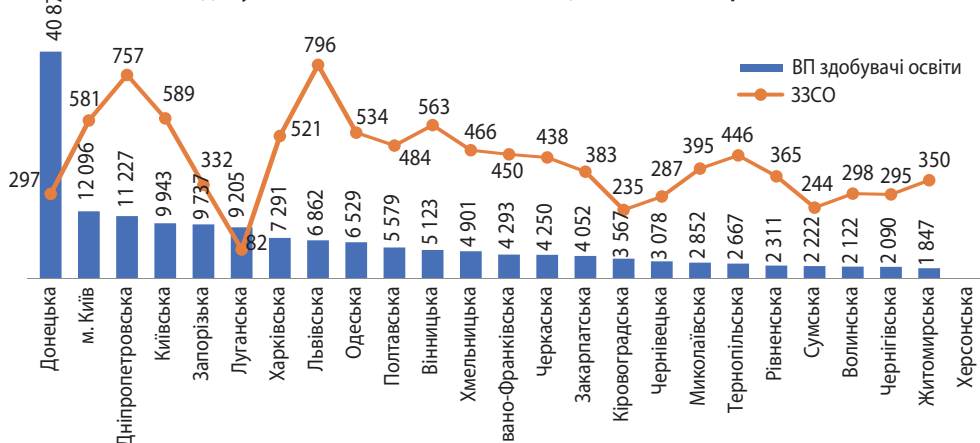

3.3. Здобувачі освіти в закладах загальної середньої освіти: доступ до освіти та проблеми переміщених осіб

У 2022/2023 н. р. освіту за різними формами навчання здобували близько **4,04 млн** учнів, при

цьому **10 188** ЗЗСО надавали освітні послуги внутрішньо переміщеним здобувачам освіти, чисельність яких зросла з **52,3 тис.** осіб у 2021/2022 н. р. до **164,7 тис.** осіб на кінець 2022/2023 н. р.; освітні послуги надавалися також **71,8 тис.** здобувачам освіти з тимчасово окупованих територій.

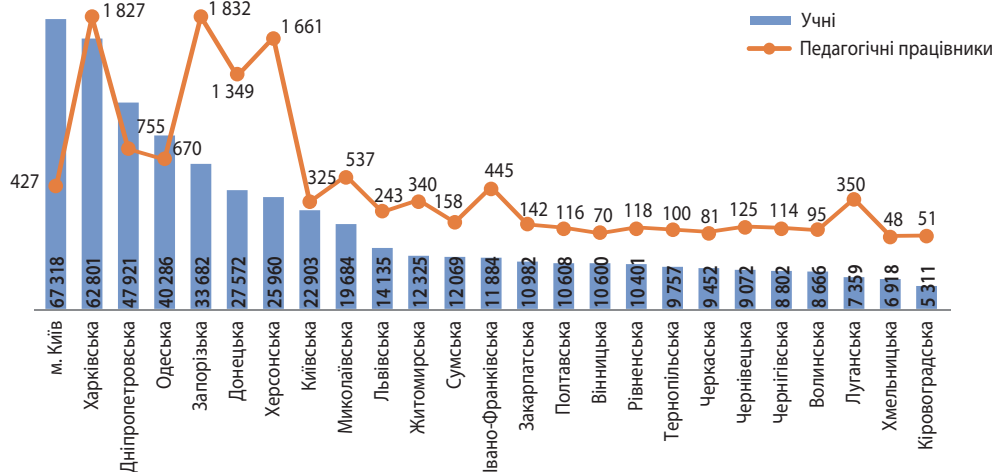
Регіональний розподіл ЗЗСО, що надають освітні послуги внутрішньо переміщеним здобувачам освіти (станом на кінець 2022/2023 н. р.), осіб, од.

На сьогодні
для внутрішньо
переміщених осіб:

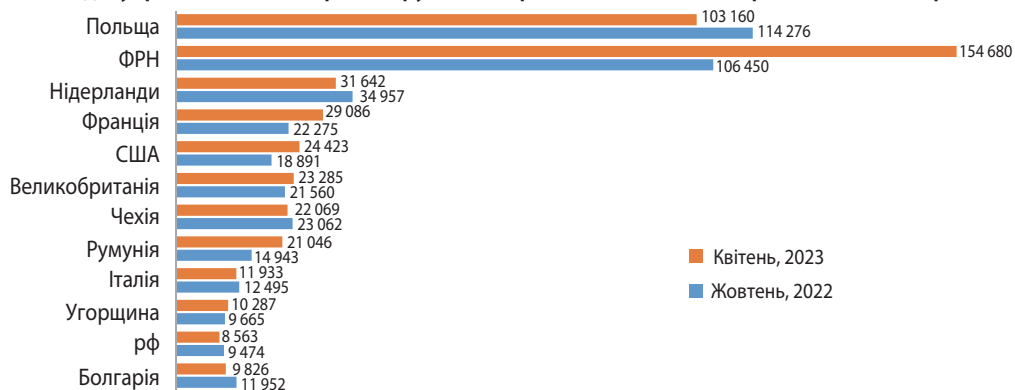
- спрощено процедуру зарахування до ЗЗСО (за заявою, її сканованою копією чи фотокопією, що подається до закладу освіти);
- надано додаткові можливості для навчання дистанційно, за індивідуальною, сімейною формами навчання, а також екстерном;
- забезпечено можливість для випускників шкіл із тимчасово окупованих територій завершити навчання на підконтрольній Україні території як екстернам;
- забезпечено можливість поновлюватися в закладі освіти для дітей, які проживають або проживали на неконтрольованій, прифронтовій, деокупованій території більше шести місяців і не могли навчатися за однією із форм здобуття освіти;
- дозволено видачу документів про загальну середню освіту випускників, які тимчасово проживають (перебувають) в інших регіонах України, одному з батьків, іншим законним представникам або іншим особам за довіреністю;
- розроблено окремий порядок замовлення й видачі дублікатів документів про загальну середню освіту державного зразка для осіб, які здобули базову чи повну загальну середню освіту до 2014 р. у закладах освіти на тимчасово окупованих територіях;
- створено умови для вступу до закладів вищої, фахової передвищої та професійної освіти, зокрема за допомогою освітніх центрів «Крим-Україна», «Донбас-Україна».

Регіональний розподіл чисельності учнів і педагогічних працівників, які продовжують перебувати за кордоном (станом на 21.05.2023), осіб

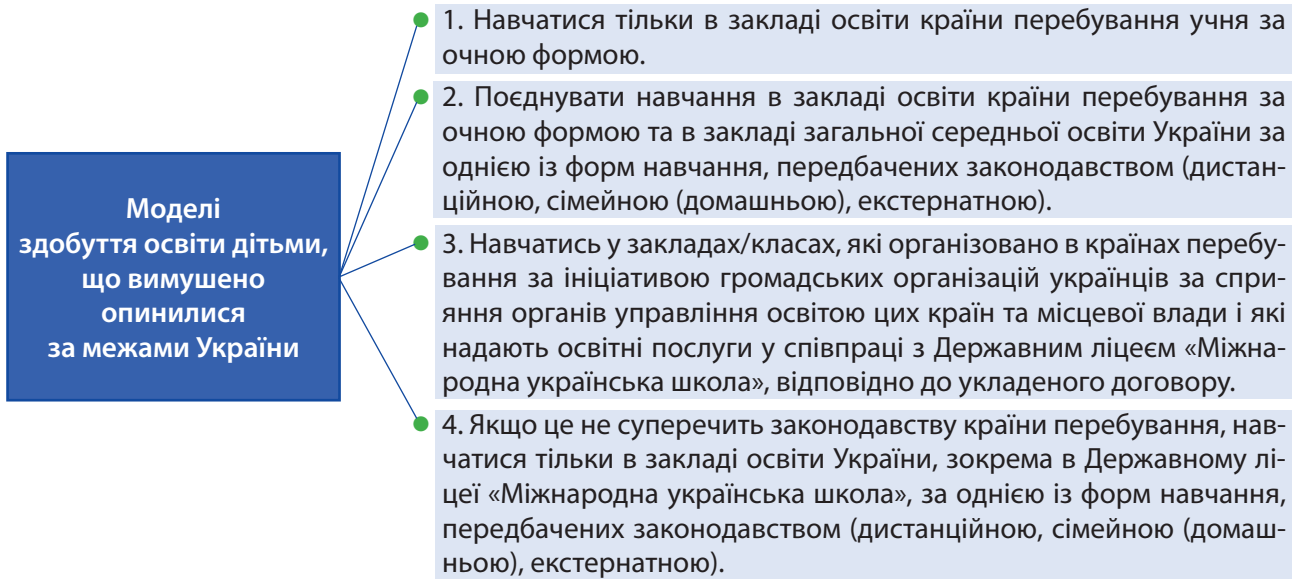

За даними місцевих органів управління у сфері освіти, у 2021/2022 н. р. за кордон з усіх регіонів України виїхало майже **649 тис.** учнів, на сьогодні ця цифра зменшилася до близько **506 тис.** учнів. Розподіл школярів в розрізі зарубіжних країн перебування, оцінки якого здійснені для періоду жовтень 2022 р. – квітень 2023 р. за IP-адресами країн відвідування школярами сайту Всеукраїнської школи онлайн, представлено на рисунку.

Розподіл українських школярів в зарубіжних країнах (жовтень 2022 р. – квітень 2023 р.), осіб

В умовах воєнного стану важливо забезпечити права дітей на безперервне здобуття освіти. МОН створює нормативно-правову базу для забезпечення можливості українських школярів повернутись і продовжити здобуття освіти в Україні. Зокрема, Міністерством затверджено Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні (наказ МОН від 15.05.2023 № 563). Рекомендаціями запропоновано **чотири моделі** здобуття освіти дітьми, що вимушено опинилися за межами України.

Запропоновані варіанти передусім сприяють оптимізації організації освітнього процесу та зменшують навантаження на дітей, які поєднують навчання в школі країни перебування й у закладі освіти України. Надано рекомендації щодо можливості і способу врахування результатів навчання учнів у зарубіжній школі, проведення підсумкового (семестрового, річного) оцінювання, зокрема для дітей із числа тимчасово переміщених осіб та з тимчасово окупованих територій. Також Міністерством освіти і науки України та Міністерством закордонних справ України також підготовлено спільний наказ від 12.04.2023 № 419/165 «Про затвердження Порядку міжвідомчої взаємодії з питань вручення здобувачам освіти, які перебувають за межами України, документів про базову середню, повну загальну середню та професійну (професійно-технічну) освіту, виданих в умовах воєнного стану в Україні». Наказом запроваджено механізм вручення здобувачам освіти, що перебувають за кордоном, документів про освіту, виданих в умовах воєнного стану в Україні.

Передбачено можливості здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) в період воєнного стану, ці зміни було закріплено в низці нормативно-правових документів:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти»

про врегулювання діяльності спеціальних закладів освіти на період дії воєнного стану. Постановою, зокрема, внесено зміни до положення про ІРЦ щодо осіб, які здобувають загальну середню освіту та тимчасово перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях про продовження дії висновку на строк дії воєнного стану під час переходу між рівнями освіти;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 972 «Про внесення змін до Державного стандарту базової середньої освіти» про розширення можливостей закладів спеціальної освіти щодо забезпечення корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг;

- Постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979 внесено зміни до положення про ІРЦ щодо осіб, які здобувають загальну середню освіту та тимчасово перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти, про продовження дії висновку на строк дії воєнного стану, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти;

- Інструкція для батьків дітей з ООП, які перебувають на тимчасово окупованій території або за кордоном, щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини та отримання висновку ІРЦ (<https://mon.gov.ua/ua/news/instrukciyi-dlya-batkiv-yak-otrimati-psihologo-pedagogichnu-ocinku-rozvitku-ditini-z-ooop-yaksho-perebuwayete-za-kordonom>);

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2023 № 708 про затвердження Типової програми спеціальної підготовки асистентів учня (дитини);

- Лист Міністерства освіти і науки України від 06.09.2022 № 1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році» з роз'ясненнями та рекомендаціями щодо організації освітнього процесу для осіб з ООП в умовах воєнного стану.

Працює телеграм-канал «Підтримай дитину», створений педагогами й дитячими психологами за підтримки МОН для батьків і освітян.

У межах Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, за ініціативою першої леді України Олени Зеленської, Міністерством освіти і науки України спільно з ГО «Підтримай дитину» впродовж жовтня –

листопада 2022 р. проведено серію вебінарів щодо психологічної підтримки дітей з ООП у закладах освіти «Територія безпеки: психологічна підтримка дітей з ООП у закладах освіти під час повітряної тривоги».

Попри складну ситуацію в країні, число дітей, чиї батьки обирають інклюзивне навчання, й надалі зростає. За п'ять навчальних років, починаючи з 2018/2019 н. р., чисельність дітей з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних класах ЗЗСО, збільшилася майже втричі. За офіційними статистичними даними, у 2022/2023 н. р. **33 861 учень з ООП** здобував освіту в інклюзивних класах ЗЗСО, навчання цих дітей забезпечували 22 685 асистентів учителя.

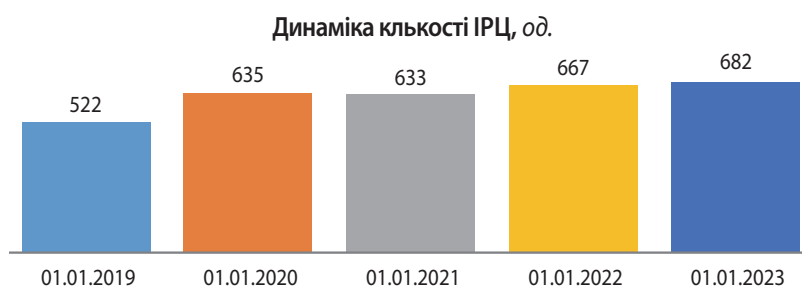
3 12 976 ЗЗСО **інклюзивне навчання** було організовано в **7 012** школах, що становить **54 %** загальної кількості таких закладів. Навчання здійснювалось у **24 995** інклюзивних класах.

Водночас у 2022/2023 н. р. продовжували функціонувати **273** спеціальних ЗЗСО, в яких здобував освіту **33 671** учень з ООП; **39** санаторних шкіл (санаторних шкіл-інтернатів) із контингентом **9 263** дитини; **12** дитячих будинків, де виховується **519** дітей. Зазначені заклади в умовах війни не лише надавали освітні послуги, а й стали прихистком для внутрішньо переміщених здобувачів освіти.

З метою діджиталізації освітніх послуг школярам з ООП, забезпечено функціонування системи автоматизації роботи ІРЦ. Це дає змогу батькам (іншим законним представникам) дитини через сайт <http://ircenter.gov.ua/> створити кабінет користувача та забезпечити зручний доступ до послуг ІРЦ, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Порівняно з 2019 р. (**522** ІРЦ), станом на початок 2023 р. кількість ІРЦ зросла на 30,6 %, до **682** од. За оперативною інформацією Міністерства освіти і науки України, станом на 26 червня 2023 р. в умовах воєнного стану фактично працюють **647** ІРЦ, **35** центрів опинилися на тимчасово окупованій території. Чисельність педагогічних працівників ІРЦ (вчителів-логопедів, вчителів-дефектологів, вчителів-реабілітологів, практичних психологів) становить **3 935** осіб, або **79,6 %** загальної потреби.

Міністерством визначено пріоритетні напрями розвитку інклюзивної освіти на 2023–2024 рр. та на період до 2030 р.:

- упровадження й розвиток системи раннього втручання (до 4-х років) на національному та місцевому рівні з урахуванням медичної, психологічної, соціальної й освітньої складових;
- забезпечення надання особам з ООП якісних освітніх послуг відповідно до індивідуальних потреб і можливостей на всіх рівнях освіти;
- підготовка, перепідготовка та підвищення фахової компетентності педагогічних працівників для роботи із особами з ООП;
- відновлення закладів освіти та мережі ІРЦ, зруйнованих і розграбованих під час агресії РФ проти України. Оновлення їх матеріально-технічного забезпечення та створення інклюзивного освітнього середовища;
- облаштування укриттів закладів освіти з урахуванням потреб маломобільних груп населення;
- удосконалення системи фінансування інклюзивного навчання з метою раціонального використання державних коштів, запровадження диференційованого підходу з урахуванням особливих потреб учасників освітнього процесу;
- забезпечення освітніх послуг для дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні або реабілітації в закладах охорони здоров'я, зокрема в рамках програми «Школа супергероїв».

3.4. Педагогічні працівники: організація надання освітніх послуг в умовах війни, сертифікація педагогічних працівників

Загалом станом на 5 вересня 2021 р. налічувалося **445 367** педагогічних працівників, на 5 вересня 2022 р. – **402 793** особи. За даними місцевих органів управління у сфері освіти, у 2021/2022 н. р. за кордон виїхали майже **24 тис.** педагогічних працівників, на сьогодні ця цифра зменшилася до близько **12 тис.** осіб. Отже, спостерігається позитивна тенденція повернення педагогічних працівників додому.

З метою заохочення педагогічних працівників із високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання й новими освітніми технологіями, та сприяння їх поширенню, МОН розроблено:

- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання проведення сертифікації педаго-

гічних працівників у 2023 році» від 16.01.2023 № 35, яким запроваджено проведення сертифікації вчителів української мови й математики базової середньої освіти (наказ МОН від 27.02.2023 № 208).

- Затверджено нове Положення про атестацію педагогічних працівників (наказ МОН від 09.09.2022 № 805, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21.12.2022), яким визначено порядок проведення системи заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання професійної діяльності педагогів.

- Проект постанови Кабінету Міністрів України «Порядок формування кадрового резерву педагогічних працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях», якою встановлено нормативні вимоги щодо формування кадрового резерву працівників, які виявляють бажання працювати на деокупованих територіях України, своєчасного забезпечення кадрами закладів освіти, післявоєнного відновлення системи освіти в регіонах, де велися активні бойові дії та які були тимчасово окуповані країною-агресором.

Проведення сертифікації педагогічних працівників в умовах воєнного стану

Попри збройну агресію РФ проти України Державна служба якості освіти України організувала та провела другий і третій етапи сертифікації педагогічних працівників початкової школи в умовах воєнного стану.

У зв'язку з цим сертифікацію педагогічних працівників у 2022 р. було перенесено з 4–17 квітня на 1–15 серпня відповідно до наказу МОН «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і

науки України від 04.01.2022 № 3» від 30.03.2022 № 278. У 2023 р. сертифікація для вчителів початкової школи, відповідно до наказу МОН «Про деякі питання проведення сертифікації педагогічних працівників у 2023 році» від 16.01.2023 № 35, тривала з 30 січня до 13 лютого.

Самооцінювання власної педагогічної майстерності здійснювалося за допомогою цифрового продукту Державної служби якості освіти Украї-

ни – інформаційно-аналітичної системи EvaluEd. Завдяки їй кожен учасник сертифікації отримав візуалізацію результатів самооцінювання.

Також згідно із зазначеним вище наказом МОН у 2023 р. участь у сертифікації зможуть узяти не лише вчителі початкової школи, а й учителі з математики та української мови й літератури, які забезпечують реалізацію нового Державного стандар-

ту на першому циклі базової загальної середньої освіти. Реєстрація таких учасників розпочнеться в серпні 2023 р., відбуватиметься у два етапи і триватиме з 1 до 11 серпня. Реєстрацію для проходження сертифікації призупинять достроково, якщо вчителі математики й української мови та літератури сформулюють по 500 карток-заяв.

Статистика сертифікації педагогічних працівників ЗЗСО у 2022–2023 рр.

Рік проведення сертифікації	Етапи сертифікації	Учителі початкових класів ЗЗСО, осіб		
		Гранична чисельність	Кількість зареєстрованих	Охоплено сертифікацією
2022	I етап	2 500	1 984	1 855
	II етап			1 326
	III етап			1 317
2023	I етап	1 500	1 386	1 344
	II етап			921
	III етап			911

Складено за даними ДСЯО.

3.5. Програми з розвитку загальної середньої освіти

З метою облаштування існуючих та будівництва нових захисних споруд Державним бюджетом України на 2023 рік передбачено видатки за бюджетною програмою 2211310 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти» в обсязі 1,5 млрд грн. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 419 затверджено Порядок та умови надання цієї субвенції у 2023 р.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» від 03.11.2022 № 2710-IX передбачено субвенцію в розмірі 1 млрд грн на придбання шкільних автобусів, завдяки якій забезпечуватиметься територіальна доступність учасників освітнього процесу до закладів освіти. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 418 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів» визначено механізми надання та використання цієї субвенції.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України передбачено

бюджетну програму «Фонд ліквідації наслідків збройної агресії». Порядок використання коштів цього фонду затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10.02.2023 № 118 (зі змінами). Кошти фонду можуть спрямовуватися, зокрема, на закупівлю шкільних автобусів.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» передбачалася субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» в розмірі 1 571 334,9 тис. грн. Проте внаслідок секвестру державного бюджету ці кошти було переспрямовано на потреби оборонної сфери.

Згідно зі ст. 32 Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік», залишки коштів за освітньою субвенцією в обсязі 3 218,5 млн грн, що перераховані Державною казначейською службою України до спеціального фонду МОН за бюджетною програмою КПКВК 2211190 «Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам», мають бути розподілені за рішенням КМУ з урахуванням цільового призначення субвенції та на реалізацію заходів із забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа». Планується до місцевих бюджетів спрямувати кошти в розмірі 1,5 млрд грн.

Загальнонаціональна програма «Здорова Україна»

Однією зі складових програми Президента України «Здорова Україна» є заходи з впровадження реформи «Нова українська школа» в частині фізичної та рухової активності здобувачів освіти. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затверджено модельну навчаль-

ну програму «Фізична культура. 5–6 класи» для ЗЗСО й розроблено програму для 7–9 класів. Особливістю цих програм є новий підхід до організації уроку фізичної культури: передбачено 60 варіативних модулів (видів спорту), формувальне оцінювання, організацію учнівських ліг

«Здорова Україна». Для популяризації успішних прикладів упровадження модельної програми та поширення найкращих практик започатковано проєкт «Школа JuniorS».

У 2022/2023 н. р. у межах програми підвищення кваліфікації «Навчання вчителів фізичної культури до впровадження модельної програми НУШ та інноваційних варіативних модулів» проведено близько 80 заходів: очно-дистанційні марафони освітніх практик, конференції, семінари, вебінари,

майстер-класи тощо. Навчання пройшли понад 50 тис. учителів і викладачів фізичної культури. З метою впровадження змін до системи фізичної культури та фізичного виховання в закладах освіти спільно із Всеукраїнським центром фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» на локаціях «Активні парки», створених у межах програми Президента України «Здорова Україна», щомісяця проводиться понад 10 тис. фізкультурно-оздоровчих заходів для учасників освітнього процесу.

Інноваційний освітній проєкт «Модель здорової школи»

Запроваджено інноваційний освітній проєкт «Модель здорової школи» на базі ЗЗСО Дніпропетровської, Львівської, Полтавської, Рівненської й Херсонської областей. Метою проєкту є створення в ЗЗСО безпечного, здорового освітнього середовища; сприяння профілактиці неінфекційних захворювань і зміцненню здоров'я школярів.

У вересні 2022 р. – червні 2023 р. проєкт реалізовувався в рамках українсько-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» зі складовими «Здоровий освітній простір», «Медична служба закладів освіти», «Психологічна служба», «Фізична активність», «Здорове харчування», «Здоров'я і підготовка вчителів».

Національна програма з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки

За ініціативою першої леді Олени Зеленської у 2022 р. стартувала Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. У межах програми МОН було здійснено низку заходів для підтримки учасників освітнього процесу.

Зокрема, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» розроблено програму курсу підвищення кваліфікації «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій», що отримала схвальний відгук Всесвітньої організації охорони здоров'я. Цей курс містить 10 мультимедійних уроків у між-

народному форматі SCORM. Додаткові матеріали і практичні тренінги допоможуть педагогічним працівникам закладів освіти підвищити свій професійний рівень та опанувати сучасні технології першої психологічної допомоги за методичними посібниками «Save the Children», а також покликані ознайомити їх із рекомендаціями щодо перенаправлення Міжнародного постійного комітету (IASC). У 2022/2023 н. р. навчання за програмою курсу успішно завершила 31 881 особа. Курс розміщено на порталі Всеукраїнського проєкту з профорієнтації та побудови кар'єри «Обери професію своєї мрії» МОН (www.hryoutest.in.ua).

Державна установа «Школа супергероїв»

Школу створено як продовження ініціативи ГО «Маленьке серце з мистецтвом», що заснувала мережу шкіл супергероїв для забезпечення конституційного права на освіту дітей, які перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я. Станом на липень 2023 р. у таких закладах по всій Україні функціонує 11 освітніх центрів державної установи «Школа супергеро-

їв», де працюють 175 педагогічних і непедагогічних працівників. Загальна кількість занять, починаючи із жовтня 2022 р., сягнула 51 592 освітні послуги. Освітнім центрам від ЮНІСЕФ передано бокси з роздатковими матеріалами, устаткування для підключення Інтернету та книги від Фондації Олени Зеленської.

Діяльність мережі українських освітніх хабів

З початку повномасштабного вторгнення рф в Україну запрацювала мережа українських освітніх хабів (цифрових освітніх центрів), в яких ВПО мають можливість опанувати нові професії.

Основна мета діяльності освітніх хабів – можливість психологічного розвантаження ВПО й набуття ними нових професійних навичок. Освітні

хаби дають можливість учням закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та студентам закладів вищої освіти отримати профорієнтаційні послуги, удосконалити знання мов, історії, культури тощо. Наразі відкрито 21 освітній хаб: 10 в Україні, 11 у державах ЄС і Великій Британії.

3.6. Тенденції використання української мови в освітньому процесі

Складові використання української мови в ЗЗСО

Відповідно до ст. 10 Конституції України, державною мовою в Україні є українська мова. Закони України «Про освіту» (ст. 7), «Про повну загальну середню освіту» (ст. 5), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (ст. 21) визначають державну мову мовою освітнього процесу. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Згідно зі ст. 32 Закону України «Про повну загальну середню освіту», мережа ЗЗСО формується відповідно до законодавства з урахуванням соціально-економічної і демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх та інших потреб територіальної громади та/або суспільства. З огляду на це у 2022/2023 н. р. у ЗЗСО освітній процес здійснювався десятима мовами: державною (українською), дев'ятьма мовами корінних народів і національних меншин (болгарською, молдовською, німецькою, польською, російською, румунською, словацькою, угорською) та англійською.

Міністерством освіти і науки України надіслано лист (від 17.09.2019 № 1/9-581) керівникам закладів освіти, органів управління у сфері освіти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо виконання в повному обсязі мовного законодавства України в частині застосування державної мови в освітньому процесі.

З метою забезпечення впровадження Державного стандарту базової середньої освіти розроблено модельні навчальні програми для учнів 5–6, 7–9 класів ЗЗСО, зокрема з української мови, для класів з угорською, румунською, молдовською мовами навчання й інтегрованого мовно-літературного курсу. Нові модельні навчальні програми для 7–9 класів впроваджуватимуться поступово з 2024/2025 н. р. Відповідно до модельних навчальних програм, створюються сучасні підручники з української мови. Електронні варіанти підручників розміщуються на офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

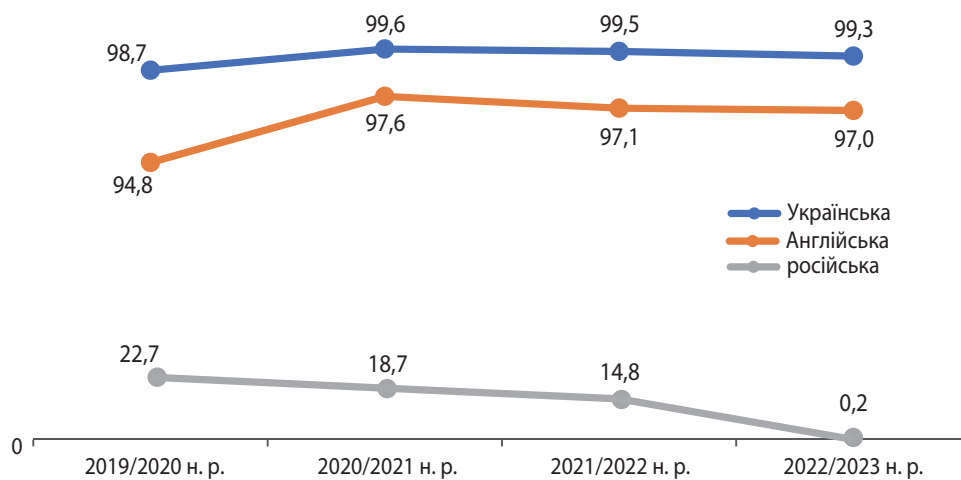
Згідно з Положенням про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти (наказ МОН від 12.01.2016 № 8 (у редакції наказу МОН від 10.02.2021 № 160)), Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (наказ МОН від 08.09.2020 № 1115), для учнів створено умови для здобуття знань за екстернатною, сімейною (домашньою), дистанційною формами навчання, зокрема з метою забезпечення належних умов для вивчення української мови на невідконтрольних Україні територіях.

На виконання п. 2.6.1.3 Оперативного плану Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом МОН від 10.01.2023 № 15, робочою групою ДУ «Український інститут розвитку освіти» (наказ від 14.04.2023 № 46-ол) розроблено рекомендації щодо використання модельних навчальних програм, навчальних програм з української мови для 5–11 класів ЗЗСО.

Наказом МОН від 15.05.2023 № 583 закладам освіти, де дистанційно здобувають освіту діти – громадяни України, які очно навчаються в закладі освіти країни перебування, рекомендується за можливості вжити заходів щодо оптимізації освітнього процесу й урахування результатів навчання з тих предметів, які здобувач (здобувачка) освіти опановує в зарубіжній школі. Предмети, які діти не вивчали в школі країни перебування (українська мова, українська література, історія України, географія України, захист України, правознавство), оцінюють учителі українського закладу освіти з використанням технологій дистанційного навчання.

Динаміка частки учнів ЗЗСО, які вивчали українську, англійську та російську мови, упродовж 2019/2020–2022/2023 н. рр., %

Складено за даними Держстату.

На освітній платформі «Всеукраїнська школа онлайн» розміщено матеріали, що сприяють наданню рівного доступу до якісної шкільної освіти учням 5–11 класів, зокрема з української мови, літератури.

Діти, які проживають в АР Крим, місті Севастополі, у населених пунктах Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, продовжують в установленому порядку навчання в закладах освіти на підконтрольній Україні території, вивчають українську мову відповідно до державних стандартів освіти та освітніх програм, проходять необхідне оцінювання.

В Україні функціонує Державний ліцей «Міжнародна українська школа» (далі – Ліцей), що забезпечує умови для здобуття початкової, базової й повної загальної середньої освіти України, проходження державної підсумкової атестації, зовнішнього незалежного оцінювання громадянами України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном, і має відповідний досвід викладання української мови.

Відповідно до статуту Ліцею, учасниками освітнього процесу є екстерни, що опановують програмовий матеріал, зокрема з української мови, за індивідуальним навчальним планом, та екстерни, які проходять підготовку до річного

оцінювання в освітніх центрах за кордоном, що діють при громадських організаціях/асоціаціях і співпрацюють із Ліцеєм згідно з укладеними договорами.

З резервного фонду МОН закладам освіти за кордоном, в яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова, відповідно до замовлень надається необхідна навчальна література.

У 2022/2023 н. р. учні традиційно брали участь у Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика.

Згідно з наказом МОН від 21.10.2022 № 940 «Про організацію та проведення ІХ Міжнародного конкурсу «Найкращий учитель української мови за кордоном», із метою підтримки вчителя української мови за кордоном підбито підсумки цього конкурсу (наказ МОН від 03.07.2023 № 810).

Державна служба якості освіти України впродовж квітня – травня 2023 р. провела у співпраці з Уповноваженим із захисту державної мови другий етап прикладного соціологічного дослідження щодо забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі ЗЗСО. Попередні результати дослідження засвідчують, що внаслідок збройної агресії рф респонденти почали проявляти посилений інтерес до вивчення української мови.

4. Позашкільна освіта

4.1. Позашкільна освіта в період дії воєнного стану, обсяги руйнувань та пошкоджень

В умовах воєнного стану позашкільна освіта забезпечує широкий вибір секцій, студій і занять, які сприяють розвитку дитини та покращенню її психологічного стану.

За статистичними даними, станом на 1 січня 2023 р. в Україні функціонувало **1 470** закладів позашкільної освіти (ЗПО), **1 153** з яких підпорядковуються МОН, решта – іншим міністерствам і відомствам. За оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 20 липня 2023 р. освітні послуги надавали **1 258** ЗПО, або **85,6 %** їх загалу, **5** ЗПО залишаються прихистком для внутрішньо переміщених осіб, **101** ЗПО перебуває на тимчасово окупованій території, **12** ЗПО в Донецькій області призупинили провадження статутної діяльності.

Згідно з оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 20 липня 2023 р. унаслідок збройної агресії РФ

зруйновано 18 ЗПО:

Донецька область – **10**, Харківська – **5**, Київська – **1**, Луганська – **1**, Сумська – **1**;

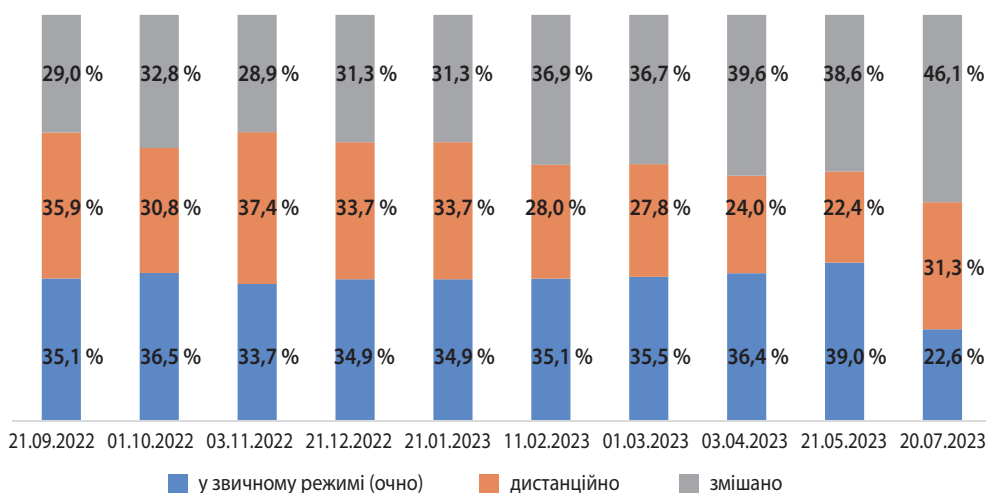
пошкоджено 138 ЗПО:

Донецька – **34**, Харківська – **26**, Дніпропетровська область – **17**, Сумська – **16**, Запорізька – **9**, Луганська – **7**, Миколаївська – **7**, Київська – **5**, Одеська – **5**, Житомирська – **4**, Херсонська – **4**, Кіровоградська – **2**, Чернігівська – **1**, місто Київ – **1**.

4.2. Організація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти

ЗПО надають вихованцям освітні послуги в очному, змішаному й дистанційному форматах. Протягом 2022/2023 н. р. кількість ЗПО, які працюють у звичному або змішаному форматі, поступово зростала.

Динаміка розподілу ЗПО за формами організації освітнього процесу у 2022/2023 н. р.

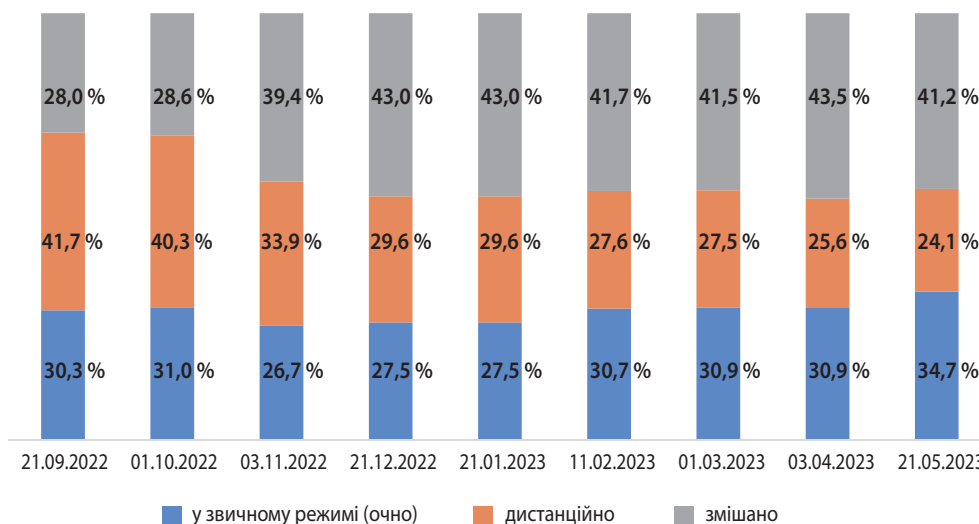

4.3. Здобувачі позашкільної освіти

За оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 21 травня 2023 р. у ЗПО здобувало освіту

1 014 519 вихованців (у т. ч. **790 834** осіб у ЗПО МОН) в очному, змішаному та дистанційному форматах. Упродовж навчального року зростала чисельність вихованців, які здобувають освіту в очному або змішаному форматі. **3,3 %** школярів, що відвідують ЗПО, є внутрішньо переміщеними особами.

Динаміка розподілу вихованців ЗПО за формами організації освітнього процесу у 2022/2023 н. р.

Загалом, за оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 21 травня 2023 р. позашкільною освітою охоплено **29,9 %** всіх дітей шкільного віку.

З моменту введення в Україні воєнного стану Міністерством освіти і науки України постійно здійснюється нормативне регулювання нагальних питань діяльності ЗПО в умовах війни. Зокрема, оновлено програмне й методичне забезпечення сфери позашкільної освіти. У 2022/2023 н. р. оновлено **14** освітніх програм, підготовлено **11** наказів і листів.

4.4. Кадрове забезпечення системи позашкільної освіти в період дії воєнного стану

Згідно зі статистичними даними, станом на 1 січня 2023 р. у ЗПО МОН налічувалося **18 205** педагогічних працівників, із них **16 254** педагогічних

працівників без керівників закладів та їхніх заступників.

За оперативною інформацією департаментів освіти обласних військових адміністрацій, станом на 21 травня 2023 р. позашкільна освіта була забезпечена педагогічними кадрами на **90,5 %** (на 21 вересня 2022 р. – на **88,2 %**).

4.5. Забезпечення рівного доступу до позашкільної освіти в умовах воєнного стану

Зарахування до ЗПО дітей з ООП і створення для них комфортних умов здобуття освіти регламентує Порядок, ухвалений Кабінетом Міністрів України (постанова КМУ від 21.08.2019 № 779 зі змінами згідно з постановою КМУ від 21.07.2021 № 765). Позакласні заняття розширюють мож-

ливості дітей з ООП. Зокрема, залученість у різні активності допомагає їм знайти друзів і здобути набір соціальних зв'язків – бути частиною команди, опанувати нові навички.

З метою забезпечення доступу всіх бажаючих до позашкільної освіти в ЗПО облаштовуються споруди цивільного захисту / укриття. За даними дослідження, проведеного Державною службою якості освіти у квітні – травні поточного року, укриття фонду захисних споруд цивільного захисту облаштовано в **48 %** ЗПО.

5. Професійна (професійно-технічна) освіта

5.1. Функціонування професійної (професійно-технічної) освіти в період дії воєнного стану, створення безпечних умов

Система професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) й надалі зазнає надзвичайного стресу через такі фактори, як міграція, динамічні економічні зміни, спричинені війною, та брак фінансування, що посилюється потребою в обороні країни. Незважаючи на це, докладаються великі зусилля, щоб адаптувати П(ПТ)О до наявних умов, зробити її більш гнучкою й чутливою, а саме:

- Внесено зміни до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» стосовно умов ліцензування освітньої діяльності (Закон України від 10.04.2023 № 3025-IX). Зокрема, передбачено можливість переоформлення ліцензії на провадження освітньої діяльності без проведення процедури ліцензування на основі відповідних ліцензій.
- Затверджено Положення про переривання навчання здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти та надання їм академічної відпустки в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період) (наказ Мініс-

терства освіти і науки України від 05.04.2023 № 394, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25.05.2023 за № 865/39921). Правом на академічну відпустку вже скористалися 365 осіб.

- Внесено зміни до Типових правил прийому до закладів професійної (професійно-технічної) освіти України, якими врегульовуються питання прийому окремих категорій осіб до закладів П(ПТ)О та визначено перелік документів, що подаються через електронний кабінет вступника (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.06.2023 № 716, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27.06.2023 за № 1068/40124 (зі змінами)).
- Створюються безпечні умови перебування учасників освітнього процесу в закладах П(ПТ)О, у т. ч. із залученням міжнародних партнерів. У 95 % таких закладів споруджено укриття відповідно до Вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.07.2018 за № 879/32331.
- Створено електронний кабінет вступника: з 1 липня 2023 р. документи для вступу до закладів П(ПТ)О можна подавати онлайн.

5.2. Характеристика функціонування закладів професійної (професійно-технічної) освіти, руйнування, пошкодження

Станом на 1 січня 2023 р. освітню діяльність провадили **670** закладів П(ПТ)О, у т. ч. **649** закладів, що підпорядковані МОН, та **21** заклад, підпорядкований обласним, Київській міській державним адміністраціям.

До **649** закладів П(ПТ)О, підпорядкованих МОН, входять **276** професійних ліцеїв, **157** вищих професійних училищ, 91 центр професійно-технічної

освіти, **60** професійно-технічних училищ, **52** навчальних центри при установах виконання покарань, **11** структурних підрозділів закладів вищої освіти та **2** професійних коледжі.

В умовах воєнного стану інфраструктура закладів П(ПТ)О продовжує зазнавати значних втрат. За оперативною інформацією департаментів (управління) освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій, станом на 1 серпня 2023 р. зруйновано **13** таких закладів, **146** закладів мають пошкодження різного ступеня.

У Донецькій, Луганській, Запорізькій і Херсонській областях **70** зі **108** закладів П(ПТ)О розташовані на тимчасово окупованій території. Із **70** закладів П(ПТ)О релоковані на підконтрольну територію **55** закладів.

5.3. Особливості формування контингенту здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, внутрішня академічна мобільність

З огляду на існуючу загрозу життю й здоров'ю, здобувачі П(ПТ)О були вимушені переїхати до інших регіонів України та/або за її межі. Крім того, деякі здобувачі проживають у районі ведення військових (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні).

Створюються умови для реабілітації та адаптації в суспільстві ветеранів війни. За оперативною інформацією департаментів (управлінь) освіти і науки обласних військових адміністрацій, станом на 1 січня 2023 р. у **414** закладах П(ПТ)О відповідну освіту здобували **101** ветеран війни та **5 327** дітей ветеранів війни, а саме:

101 особа, що має статус ветерана війни:
учасники бойових дій – **57**,
особи з інвалідністю внаслідок війни – **4**,
учасники війни – **40**;

Важливим інструментом збереження контингенту здобувачів П(ПТ)О стала програма внутрішньої академічної мобільності, запроваджена у 2022 р. (наказ Міністерства освіти і науки України від 26.03.2022 № 273, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20.04.2022 за № 437/37773). Правом на внутрішню академічну мобільність у 2022 р. скористалися **316** осіб, у 2023 р. – **222** особи.

Станом на 1 січня 2023 р. загальний контингент здобувачів П(ПТ)О налічував **230,5 тис.** осіб, із яких **12,7 тис.** осіб є внутрішньо переміщеними, **17,5 тис.** осіб перебувають за кордоном, продовжуючи навчання в закладах П(ПТ)О України дистанційно, **5,5 тис.** осіб – на тимчасово окупованій території.

5 327 дітей ветеранів війни:
діти учасників бойових дій – **5 015**,
діти померлих учасників бойових дій – **270**,
діти осіб з інвалідністю внаслідок війни – **42**.

5.4. Організація освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти: технології, засоби, педагогічні працівники

Після повномасштабного вторгнення рф 24 лютого 2022 р. система П(ПТ)О в Україні демонструє високий рівень стійкості, забезпечуючи неперервність освітнього процесу.

За оперативною інформацією департаментів (управлінь) освіти і науки обласних військових адміністрацій, станом на 25 січня 2023 р. освітній процес здійснювали **93 %** закладів П(ПТ)О, з них:

49 % – у змішаному форматі;
31 % – в очному форматі;
20 % – дистанційно.

У 2022/2023 н. р. **172** заклади П(ПТ)О здійснювали освітній процес за дуальною формою здобуття освіти. Навчалися **10 438** здобувачів освіти, було залучено **1 003** підприємства, установи, організації.

Створено платформу дистанційного навчання «Професійна освіта онлайн». За підтримки міжнародних партнерів розроблено понад **80** навчальних курсів онлайн, які вже розміщено на вказаній платформі. У період з 23 грудня 2022 р. до 14 липня 2023 р. зареєстровано **4 000** користувачів.

Упродовж 2022–2023 рр. затверджено **38** державних освітніх стандартів із конкретних професій.

Організовано проведення безкоштовних короткострокових курсів для дорослого населення, у т. ч. ВПО, для отримання часткових кваліфікацій. Уже пройшли навчання понад **1 000** осіб, **30 %** яких працевлаштовано. В організації таких курсів закладам П(ПТ)О, зокрема, допомагають міжнародні партнери (йдеться про закупівлю витратних матеріалів, оплату праці педагогічних працівників, наставників на виробництві тощо).

Надруковано **7** найменувань підручників/посібників для закладів П(ПТ)О загальним накладом **167 000** примірників, а саме: «Електроматеріалознавство», «Основи безпечної праці», «Технологія бляхарських робіт», «Комбайни зернозбиральні», «Гірничо-прохідницькі машини і комплекси», «Основи інформаційних технологій», «Основи економічних знань».

Станом на 1 січня 2023 р. у закладах П(ПТ)О працював **30 201** педагогічний працівник.

У рамках Програми ЄС «**EU4Skills: Кращі навички для сучасної України**» для педагогічних працівників закладів П(ПТ)О проведено низку тренінгів, як-от: «Самоменеджмент», «Креативне мислення», «Запобігання професійному вигоранню, управління стресом», «Емоційне вигорання: будуюмо резильєнтність та життєстійкість», «Інформаційна безпека під час воєнного стану», «Управління конфліктами», «Ефективні переговори». Усього було залучено понад **300** осіб. Також навчання з методики викладання пройшли **150** учителів англійської мови закладів П(ПТ)О.

5.5. Формування регіонального замовлення, особливості вступної кампанії у 2023 р. та підготовка до 2023/2024 н. р.

У 2023 р. затверджений обсяг прийому здобувачів П(ПТ)О на умовах регіонального замовлення становить **92 799** осіб, що на 4 672 особи, або 5 %, більше, ніж у 2022 р.

Проведено комунікаційну кампанію з популяризації професійної освіти:

- оприлюднено графіки днів відкритих дверей та інших профорієнтаційних заходів у закладах П(ПТ)О;
- запущено проєкт щодо створення 8 анімаційних відеороликів про умови вступу у 2023 р.;
- влаштовано інфосесію про правила комунікації в соціальних мережах для закладів П(ПТ)О (понад 1 тис. учасників);
- запущено рубрики «Профорієнтація», «Лайфхаки навчання» та «Переваги профтехосвіти» в соціальних мережах;
- організовано спільний із Малою академією наук захід задля заохочення вступу до закладів П(ПТ)О;
- проведено Всеукраїнський тиждень професійної освіти (22–26 жовтня 2023 р.). Заходи відбулися на національному й регіональному рівнях. Кожний день мав окрему назву: «День студентів», «День роботодавців», «День педагогів» і «День професії».

Створено **260** центрів кар'єри в закладах П(ПТ)О, діяльність яких спрямована на допомогу випускникам цих закладів у працевлаштуванні, у реалізації їхнього права на працю й перше робоче місце, а також на популяризацію професійної (професійно-технічної) освіти та профорієнтації серед школярів.

6. Вища та фахова передвища освіта

6.1. Мережа закладів вищої та фахової передвищої освіти у воєнний період, руйнування, пошкодження

Загальна характеристика закладів вищої та фахової передвищої освіти у воєнний період

На початок 2023 р. в Україні функціонувало **332** заклади вищої освіти (ЗВО), з них **191 (57,5 %)** державний (підпорядкованих МОН – 133, МОЗ – 17, Міністерству культури та інформації України – 13, МВС – 9, Міністерству оборони України – 7, решті міністерств і державних служб – 12); **25 (7,5 %)** комунальних та **116 (35 %)** приватних ЗВО.

Загальна чисельність здобувачів вищої освіти (ЗВО, ВСП) становила **1 113 тис.** осіб, зокрема у ЗВО, підпорядкованих МОН, 869,4 тис. осіб. За освітніми (освітньо-науковими) рівнями здобувачі розподілилися таким чином:

молодший спеціаліст (освітньо-кваліфікаційний рівень) – **31,9 тис.** осіб (2,9 %);

молодший бакалавр – **2,9 тис.** осіб (0,3 %);

бакалавр – **727,8 тис.** осіб (65,4 %);

спеціаліст – **0,8 тис.** осіб (0,1 %);

магістр – **316,6 тис.** осіб (28,3 %);

доктор філософії – **33,0 тис.** осіб (3 %), включаючи **125** майбутніх докторів мистецтв.

На початок 2023 р. в Україні функціонувало **740** закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), у т. ч. **438** самостійних юридичних осіб і **392** од. у структурі ЗВО.

Чисельність здобувачів у ЗФПО дорівнювала **331,5 тис.** осіб, зокрема за освітньо-професійним ступенем фахової передвищої та ступенями вищої освіти:

фаховий молодший бакалавр – **307,5 тис.** осіб (92,8 %);

молодший спеціаліст (освітньо-кваліфікаційний рівень) – **20,8 тис.** осіб (6,3 %);

бакалавр – **3,1 тис.** осіб (0,9 %), включаючи **11** молодших бакалаврів.

Загальна чисельність наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників ЗФПО – юридичних осіб становила **25,8 тис.** осіб, зокрема в закладах, підпорядкованих МОН, – **9,6 тис.** осіб.

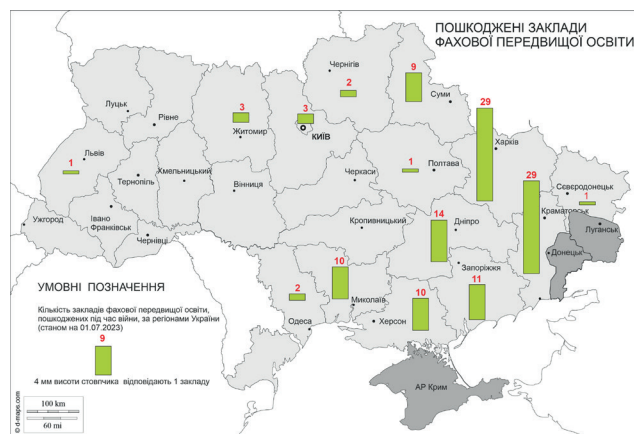
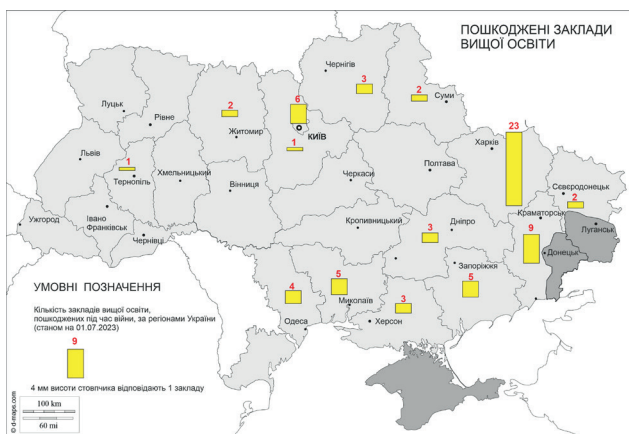
Масштаби руйнувань і пошкоджень закладів вищої та фахової передвищої освіти

Відкрита російська агресія проти України, що вилилася в початок війни з 24 лютого 2022 р., призвела до величезних матеріальних збитків, зокрема для вітчизняної системи освіти. За оперативною інформацією МОН, станом на 1 липня 2023 р. постраждало майже **3 800** закладів освіти України (в 1,72 раза більше порівняно з цією датою попереднього року, або на 42,1 %), серед них **331** заклад повністю зруйновано (в 1,5 раза, на 30,2 %), **3 450** закладів частково пошкоджено (в 1,75 раза, на 43 %).

Серед цих закладів освіти повністю зруйновано **10** ЗФПО і **4** ЗВО. У регіональному розрізі найбільше зруйнованих закладів у Донецькій (5 ЗФПО та 4 ЗВО) і Луганській (3 ЗФПО) областях. Частка зруйнованих закладів сфери вищої й фа-

хової передвищої освіти серед загалу руйнувань закладів освіти становить 4,2 %. Значно більшою є кількість пошкоджених ЗФПО та ЗВО. Так, на початок липня поточного року пошкоджено **184** таких заклади (в 1,6 раза більше порівняно з цією датою попереднього року, або на 37,5 %), а саме **125** ЗФПО (в 1,81 раза, на 44,8 %) і **69** ЗВО (в 1,5 раза, на 33,3 %). Частка пошкоджених ЗФПО та ЗВО в загалі пошкоджених закладів освіти – 5,3 %. У цілому в регіональному розрізі пошкодження стосувалися ЗФПО та ЗВО 16 регіонів країни, але найбільше пошкоджень такі заклади зазнали в Харківській (29 ЗФПО і 23 ЗВО), Донецькій (29 та 9), Дніпропетровській (14 і 3), Запорізькій (11 та 5) і Миколаївській (10 та 5) областях. У цих п'яти областях сконцентровано **71,1 %** всіх пошкоджених ЗФПО та ЗВО.

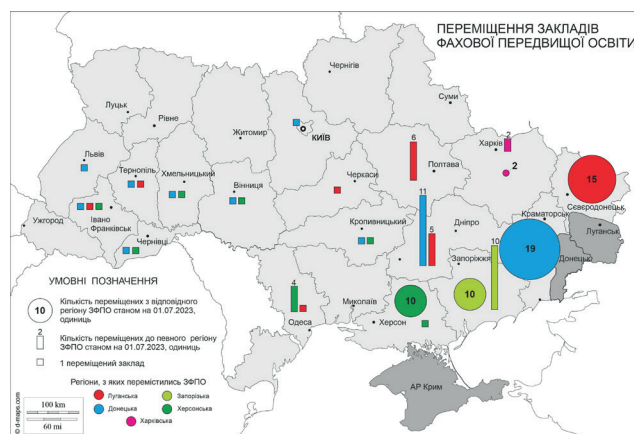

Переміщені заклади вищої та фахової передвищої освіти. Проблеми функціонування в умовах воєнного стану

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, що триває, і з метою збереження життя та здоров'я громадян України, створення безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану для учасників освітнього процесу, ЗВО і ЗФПО з тимчасово окупованих та прифронтових територій було тимчасово переміщено до інших регіонів нашої держави. З областей, де ведуться активні бойові дії, та з прифронтових територій станом на 1 липня 2023 р., за оперативною інформацією МОН, переміщено **94** ЗФПО, **29** ЗВО (з урахуванням першої хвилі переміщення, починаючи із середини 2014 р.) і **64** відокремлених структурних підрозділи (ВСП) ЗВО державної, комунальної й приватної форми власності. Таким чином, за період із середини 2014 р. до теперішнього часу в Україні було переміщено **187** закладів освіти відповідних рівнів освіти, що становить **15,2 %** їх загалу по країні.

З областей, де тривають активні бойові дії (Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької й Харківської), станом на 1 липня 2023 р. переміщено **94** ЗФПО державної, комунальної та приватної форми власності. Серед них **20** ЗФПО, що мають статус окремих юридичних осіб, і **41** ВСП ЗВО та ЗФПО, які перебувають у сфері управління МОН; **24** ЗФПО, що мають статус окремих юридичних осіб, і **9** коледжів ВСП ЗВО, які перебувають у сфері управління обласних державних адміністрацій, Міністерства охорони здоров'я України, інших засновників. У регіональному розрізі 35 із 56 переміщених ЗФПО (окремих юридичних осіб та ВСП), що перебувають у сфері управління МОН, представляють Донецьку (19) і Луганську (18) області. ЗФПО цього типу було переміщено до 11 областей країни й безпосередньо до міст Києва, Запоріжжя та Харкова. Лідерами серед

регіонів за кількістю прийнятих ЗФПО є Дніпропетровська область (переміщено 11 і 5 ЗФПО із Донецької й Луганської областей відповідно) та місто Запоріжжя, яке розмістило 10 ЗФПО зі своєї ж області.

Станом на 1 липня 2023 р., за оперативною інформацією МОН, було переміщено (з урахуванням першої хвилі переміщення, починаючи із середини 2014 р.) **29** ЗВО (включно з 2 інститутами післядипломної освіти педагогічних працівників/кадрів) та **64** ВСП ЗВО державної, комунальної й приватної форми власності.

Серед переміщених ЗВО:

- 13 ЗВО здійснили релокацію з Донецької (два в межах цієї ж області), 7 – з Луганської, 5 – із Херсонської, 3 – із Запорізької (всі розміщено в місті Запоріжжі) областей і 1 ЗВО (Таврійський національний університет імені академіка Вернадського) – з АР Крим;
- 17 ЗВО було переміщено з Донецької й Луганської областей і АР Крим із початком загарбницьких, ворожих дій із боку країни-агресора,

6.3. Особливості організації освітнього процесу в закладах вищої та фахової передвищої освіти в період збройної агресії РФ проти України

Із самого початку війни МОН стало оперативно реагувати на події, які впливали на діяльність ЗВО та ЗФПО. Тільки за період із березня до серпня 2022 р. Міністерством було оперативно прийнято й запроваджено на практиці більш ніж **10** наказів і офіційних роз'яснень щодо адаптації роботи цих закладів освіти у воєнний період.

Слід зазначити, що в перші місяці військової агресії питання збереження функціонування, оперативне переміщення до безпечніших регіонів країни з окупованих і прифронтових територій, збереження педагогічних та науково-педагогічних колективів і контингенту студентів, гарантування їх безпеки тощо стали найбільш

нагальними й ключовими для МОН, адміністрацій та колективів ЗВО і ЗФПО, інших органів центральної та регіональної влади, військових структур і підрозділів. Цей період характеризувався загальною невизначеністю багатьох ситуацій та інформації про реальний стан справ. Наприклад, за інформацією станом на 15 і 29 березня 2022 р. більшість закладів цих типів здійснювали освітній процес дистанційно або перебували в стадії переміщення, переведення студентів у режим канікул, тимчасово не визначилися з процесом відновлення роботи чи не надали інформації. Так, із 289 ЗВО 15 березня 2022 р. інформацію надали тільки **62** заклади, або 21,5 %. Станом на 29 березня 2022 р. ситуація змінилася на краще: інформація надійшла вже від **103** із 275 ЗВО, або 37,5 % їх загалу. Деяка інша картина спостерігалася в цей період щодо ЗФПО. Так, 15 березня 2022 р. із 627 ЗФПО інформацію надали **232** заклади цього типу, або 36,8 %, а станом на 29 березня 2022 р. ситуація помітно погіршилася: інформація надійшла лише від **134** із 606 ЗФПО, тобто 22,1 % їх загалу.

Важливим результатом подальшої діяльності МОН, більшості керівників ЗВО та ЗФПО, інших стейкхолдерів національного й регіонального рівнів стало те, що їм вдалося до початку нового навчального року повністю адаптувати освітній процес та функціонування закладів до особливостей і викликів воєнного стану в Україні. Завдяки цьому всі ЗВО та ЗВО перейшли на прийнятні для них форми навчання, стали подавати поточну й офіційну інформацію в установлені терміни; крім того, до безпечніших регіонів було переміщено всі заклади цих типів, які цього потребували, тощо.

Станом на 1 липня 2023 р. із **635 ЗФПО**:

104 заклади (**16,4 %**) повністю перейшли на денну (очну) форму навчання,

305 закладів (**48,0 %**) продовжують працювати дистанційно,

207 закладів (**32,6 %**) обрали змішаний формат реалізації освітнього процесу,

19 закладів (**3,0 %**) з різних причин (через вимушені канікули, перебування на стадії організації освітнього процесу та ін.) так і не відновили свою діяльність.

Станом на 1 липня 2023 р. із **375 ЗВО**:

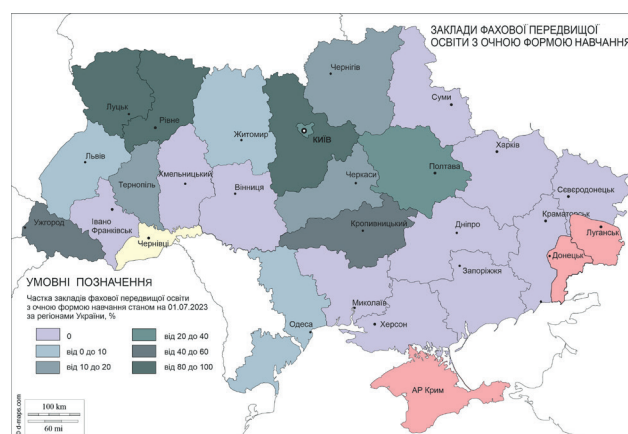
38 закладів (**10,1 %**) повністю перейшли на денну (очну) форму навчання,

200 закладів (**53,4 %**) продовжують працювати дистанційно,

132 заклади (**35,2 %**) обрали змішаний формат реалізації освітнього процесу,

5 закладів (**1,3 %**) не відновили свою діяльність.

У регіональному розрізі розподіл ЗФПО та ЗВО, які перейшли на найбільш якісну, а саме очну (денну), форму навчання, має певні особливості, до окремих закладів виникають питання. Як показано на рисунку, із позицій безпеки ця форма навчання відсутня у ЗФПО всіх 11 фронткових, прифронтових і потенційно небезпечних/вразливих регіонів країни (крім Одеської, Київської й Чернігівської областей). Водночас на очну (денну) форму навчання не перейшов жодний ЗФПО таких областей, як Вінницька, Івано-Франківська, Хмельницька та Чернівецька. Найвищі показники

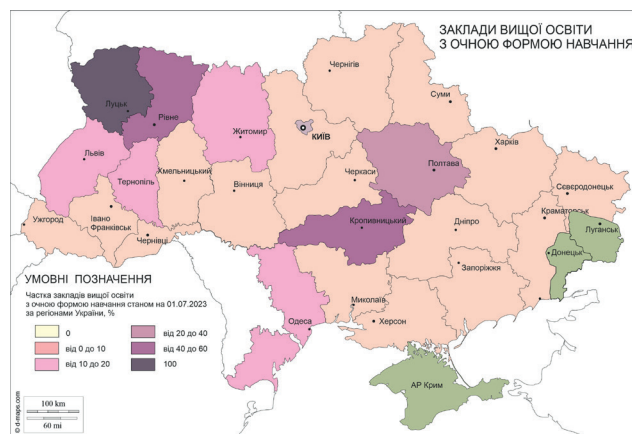

застосування цієї форми навчання серед закладів зазначеного типу характерні для Волинської (100 %), Київської (90,9 %), Рівненської (85,7 %), Закарпатської (57,1 %) й Кіровоградської (45,8 %) областей.

У 16 регіонах країни жоден ЗВО не перейшов на очну (денну) форму навчання. Крім фронтових, прифронтових і потенційно небезпечних/вразливих регіонів (окрім Одеської області) до цієї групи входять ЗВО Вінницької, Закарпатської, Івано-Франківської, Хмельницької, Черкаської та Чернівецької областей. Найвищі показники застосування цієї форми навчання серед закладів вказаного типу спостерігаються у Волин-

ській (100 %), Рівненській (50 %), Кіровоградській (45,5 %) і Полтавській (33,3 %) областях.

6.4. Забезпечення якості фахової передвищої освіти: інструменти, виклики, перспективи

За інформацією на момент випуску 2022/2023 н. р. з ЄДЕБО, у ЗФПО здобувають освіту **305 257** студентів, із них: за денною формою навчання – **275 576** осіб, за кошти державного бюджету – **198 614** осіб.

Головні виклики щодо оцінки якості фахової передвищої освіти у 2022–2023 рр. полягали в якісному забезпеченні в умовах воєнного стану акредитації освітньо-професійних програм (ОПП), що реалізуються як фаховими коледжами, так і деякими закладами вищої та професійно-технічної освіти.

Служба якості освіти запустила процедуру акредитації та експертизи ОПП, запропонувала інструментарій для зовнішнього оцінювання й самооцінювання, щоб з 2022 р. заклади змогли підтвердити свою спроможність надавати якісну освіту, а здобувачі – отримати дипломи.

Для закладів, які є переміщеними з тимчасово окупованої території чи населеного пункту, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, а також закладів, розміщених на території ведення військових (бойових) дій, ці преференції діють протягом трьох років після припинення/скасування воєнного стану в Україні.

Також для ЗФПО передбачено можливість за заявою пройти акредитацію освітньо-професійної програми терміном на 5 років за звичайною процедурою.

У результаті вказаних преференцій:

1. Прийнято рішення щодо умовної акредитації (терміном на 1 рік) ОПП ЗФПО на підставі поданих ними заяв 208 ОПП у сфері фахової передвищої освіти.
2. Переоформлено для 2 016 ОПП у сфері фахової передвищої освіти сертифікати про акредитацію спеціальностей (ОПП) за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста на сертифікати про акредитацію ОПП у сфері фахової передвищої освіти.
3. На засіданнях Акредитаційної комісії Служби якості освіти впродовж грудня 2022 р. – червня 2023 р. розглянуто результати акредитаційних експертиз усіх 80 ОПП у сфері фахової передвищої освіти (лише 30 % загальної кількості заяв про наміри, решта скористалася особливостями акредитації в період воєнного стану), у т. ч. 8 із них акредитовано умовно. ОПП представлено за 15 регіонами таким чином: місто Київ – 15, Вінницька область – 7, Волинська – 4, Дніпропетровська – 1, Закарпатська – 1, Івано-Франківська – 6, Київська – 3, Кіровоградська – 1, Львівська – 14, Одеська – 4, Полтавська – 2, Рівненська – 4, Сумська – 4, Тернопільська – 8, Хмельницька – 6.

7. Наука та інновації

7.1. Наукова та інноваційна діяльність під час дії воєнного стану в Україні

В умовах війни сфера науки та інновацій зазнала значних втрат, що істотно вплинуло на кадровий склад, інфраструктуру, механізм функціонування її суб'єктів. Загалом пошкоджено близько 15 % дослідницької інфраструктури, зокрема унікальне наукове обладнання й устаткування, дослідні лабораторії, центри колективного користування науковим обладнанням.

Станом на червень 2023 р. наявні такі дані щодо пошкоджень (руйнувань) майна та будівель наукових установ:

частково пошкоджено – **114**;

зруйновано – **4**;

установи, що опинилися на тимчасово окупованій території з лютого 2022 р. – **13**.

Другий рік поспіль спостерігається тенденція зниження наукового кадрового потенціалу (кількісно та якісно), пов'язана з впливом війни на всю наукову сферу й на умови провадження науковими та науково-педагогічними працівниками їхньої професійної діяльності.

Досить складною є ситуація з молодими вченими: вони продовжують залишати сферу наукової діяльності. Так, за інформацією, що була зібрана МОН, **більш ніж 5 %** молодих науковців, які працювали у ЗВО, змінили місце перебування й виїхали з території України до інших країн. Стосовно академій наук ситуація набула загрозливого характеру: змінили місце перебування й виїхали з території України до інших країн **43 %** молодих науковців.

Стан реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки (далі – пріоритетні напрями) і пріоритетних тематичних напрямів головними розпорядниками бюджетних коштів у 2022 р.:

1. На проведення відкритих (несекретних) наукових досліджень і науково-технічних розробок (далі – ДіР) спрямовували кошти загального фонду державного бюджету 19 головних розпорядників.

Обсяг фінансування ДіР у 2022 р. становив **6 931,95 млн** грн. На проведення ДіР за пріоритетними напрямами було надано **6 592,62 млн** грн, що становить 95,1 % суми видатків у цілому на ДіР.

2. Реалізація пріоритетних напрямів здійснювалася за рахунок базового й цільового фінансування досліджень і розробок, при цьому частка

базового фінансування становила **99,2 %** загальних видатків на ДіР за пріоритетними напрямами. Частка цільового фінансування дорівнювала **0,8 %** загальних видатків на ДіР. Кошти надавалися на вказані цілі за такими напрямами бюджетного фінансування, як: «Фундаментальні НД» (63,5 %) та «Прикладні ДіР» (35,7 %).

3. За пріоритетними напрямами виконувалося **4 923** науково-технічні роботи (далі – НТР), або 90,8 % загальної кількості НТР, що фінансувались із загального фонду державного бюджету; створено **10 582 од.** науково-технічної продукції (далі – НТП), або 87,6 % загальної кількості створеної НТП.

Для швидкого інформування українських науковців та інноваторів про можливості їх підтримки в Україні й за кордоном продовжує функціонувати телеграм-бот **Info Science Bot**.

Забезпечено запуск програми «**Online Mentor Science&Business**», яку реалізовано в партнерстві з Українським фондом стартапів, із метою надання доступу до безкоштовного навчання щодо створення й розвитку стартапів.

В Україні продовжує функціонувати **платформа «Наука та бізнес»**, яка повинна стати онлайн-майданчиком для комунікації й ефективної взаємодії представників бізнесу та наукової спільноти. Це дає можливість підприємцям мати доступ до провідних наукових розробок, а вченим – реалізувати власний потенціал і комерціалізувати результати наукового пошуку.

Триває робота зі зміцнення інституційно-правових засад провадження науково-інноваційної діяльності в Україні. Зокрема, Урядом ухвалено розроблений МОН проєкт Закону про інноваційні парки (реєстр. № 7658 від 11.08.2022), що створить умови для розвитку національної економіки на інноваційній основі.

З метою відновлення й розбудови інноваційної екосистеми розроблено проекти постанови Кабінету Міністрів України про запровадження експериментального проєкту зі створення на базі ЗВО, наукових установ мережі «стартап-школа – інкубатор – акселератор», а також про внесення змін до Положення про конкурсний відбір наукових, науково-технічних робіт та проєктів, які фінансуються за рахунок допомоги ЄС.

7.2. Міжнародна підтримка української наукової спільноти в умовах збройної агресії РФ

Такі заходи, як уведення воєнного стану, скорочення економічної активності, призвели до значного дефіциту державного й місцевого бюджетів, а також до істотного зменшення видатків на освіту, оскільки всі можливі ресурси необхідно мобілізувати для задоволення оборонних і гуманітарних потреб держави. У цей скрутний час украї важливою й життєво необхідною залишається постійна підтримка України з боку міжнародних донорів та партнерів із розвитку.

Майданчиками для забезпечення діалогу з міжнародними партнерами стали «Освітній кластер: Україна» та Секторальна робоча група «Освіта і наука» при Міністерстві освіти і науки України. Учасниками групи є міжнародні організації, дипломатичні представництва іноземних держав, неурядові організації та проєкти, які реалізують програми підтримки української освіти й науки. Перелік учасників відкритий до подальшого приєднання.

Комунікація з міжнародними партнерами, громадськими організаціями, зарубіжними міністерствами та іншими зацікавленими сторонами підтримується також двомовним розділом вебсайту МОН «Підтримка освіти і науки України під час війни», де регулярно розміщується актуальна інформація про невідкладні потреби системи освіти й науки та пріоритетні завдання секторальної політики.

Одним із важливих завдань Національного фонду досліджень України є розвиток національного та міжнародного наукового співробітництва. Серед різних форм наукової співпраці окрема увага приділяється фінансуванню Фондом спільних досліджень, що проводяться різними науковими установами та/або закладами освіти. МОН розроблено, а Урядом прийнято зміни до деяких постанов, якими розблоковано всі напрями грантової підтримки, а Фонду надано можливість проводити двосторонні та багатосторонні конкурси за участі закордонних партнерів. Найближчим часом очікується оголошення Фондом першого спільного конкурсного відбору наукових проєктів разом із Швейцарським національним науковим фондом (Swiss National Science Foundation).

7.3. Інтеграція науки України в європейський дослідницький простір

- Українська наукова спільнота ЗВО одержує чималу фінансову підтримку від Єврокомісії в умовах збройної агресії РФ завдяки ініціативам і проєктній діяльності в межах конкурсів європейських програм. Набуття статусу асоційованої країни в програмах «Горизонт Європа» та Євратом дало змогу суб'єктам України брати участь у таких програмах на рівних умовах із суб'єктами держав-членів ЄС.
- У вересні – грудні 2022 р. **9** українських ЗВО розпочали виконання **8** проєктів у зазначених програмах із загальним бюджетом **1,4 млн євро**. Протягом 2023 р. **11** українських ЗВО розпочали реалізацію ще **13** проєктів із загальним бюджетом на їх виконання **3,28 млн євро**. Це становить 24 % загальної кількості проєктів, виконуваних вітчизняними організаціями.
- У рамках програми НАТО «Наука заради миру та безпеки» передбачено фінансування **21** проєкту на загальну суму **4 095 тис. грн**.
- Українські організації й далі виконують проєкти в межах попередньої програми «Горизонт 2020». Протягом охопленого періоду **23** вітчизняних ЗВО продовжили виконання **27** проєктів із загальним бюджетом **4,9 млн євро**.
- За ініціативою Єврокомісії за напрямом «Дії Марії Склодовської-Кюрі» стипендіальну підтримку одержали **111** постдокторантів і **13** аспірантів на загальну суму **25 млн євро**.
- Згідно з результатами конкурсного відбору (наказ МОН від 22.12.2022 № 1159), **19** наукових, науково-технічних робіт та проєктів ЗВО відібрано для фінансування за рахунок зовнішнього інструменту допомоги ЄС (бюджет – понад **50 млн грн**, або 48 % загальної кількості проєктів).
- У 2022 р. у рамках міжнародного міжурядового білатерального науково-технічного співробітництва було реалізовано **79** проєктів із **8** країнами-партнерами. На 2023 р. заплановано забезпечення реалізації **114** міжнародних проєктів на загальну суму **22,6 млн грн**.
- 30 березня 2022 р. Україна стала 39-м повноправним членом Асоціації COST, яка надає інноваторам і дослідникам можливості для нетворкінгу з метою посилення їхньої здатності долати наукові, технологічні й суспільні виклики. У 2022 р. призначено 51 українського дослідника до керівних комітетів Дій COST.
- Істотно розширилися можливості українських освітян і науковців щодо доступу до міжнародних наукометричних баз даних. Так, компанією «Clarivate» забезпечено доступ до **Web of Science**, компанією «Elsevier» – до **Scopus**, а також надано безкоштовний доступ до електронних ресурсів у межах проєкту «**Research4Life**».

8. Інформаційно-аналітичне забезпечення та цифровізація освіти в умовах воєнного стану

8.1. Цифрова трансформація освіти та науки в умовах війни

Повномасштабна військова агресія РФ проти України зумовила потребу в пришвидшеному впровадженні всіх складових цифрової освітньої екосистеми.

Особливо гостро постали виклики, пов'язані із забезпеченням якісного онлайн-навчання, серед яких:

- недостатній рівень розвитку цифрової освітньої інфраструктури;
- брак якісного електронного контенту;
- недостатня забезпеченість технічними засобами та швидкісним Інтернетом закладів освіти, учнів і вчителів;
- обмежена можливість отримання онлайн-послуг та сервісів у сфері освіти і науки;
- одночасний перехід на дистанційну форму навчання через несприятливу безпекову ситуацію значної кількості закладів освіти;
- брак достовірної й актуальної інформації у сфері освіти, зокрема щодо індивідуального обліку дітей шкільного віку, вчителів, безпекової інфраструктури, пошкоджень освітніх закладів та установ.

Дослідження й опитування показують, що головною перешкодою для розвитку дистанційного навчання стала відсутність необхідних цифрових пристроїв та інтернет-зв'язку. Лише **31 %** учителів у селах і **56 %** у містах підтвердили повноту охоплення дистанційним навчанням учнів початкових класів. Стосовно учнів середньої й старшої школи цей показник сягає **33 %** у селах і **60 %** у містах.

У 2022/2023 н. р. **42 % (1,6 млн)** учнів навчалися у дистанційному форматі, **30 % (1,2 млн)** учнів – у змішаному. При цьому третина дітей не мали технічного доступу до освіти (девайсів), а **74 %** дітей навчалися за допомогою смартфонів.

Ще однією перешкодою на шляху ефективного дистанційного навчання став недостатній рівень цифрових навичок учасників освітнього процесу

в сільській місцевості порівняно з містами. Багато учасників освітнього процесу не мають достатніх базових знань про існуюче програмне забезпечення, системи управління освітою, які можуть бути використані для оптимізації освітнього процесу. Періодичні відключення електроенергії створили додаткові проблеми для освітян, оскільки технічно ускладнили організацію синхронного навчання.

Серйозними викликами в організації якісного освітнього процесу також стали: нестійка комунікація на територіях, наближених до зон активних бойових дій, тимчасово окупованих і деокупованих територіях; пограбування з боку окупантів та пошкодження цифрової інфраструктури; низька спроможність бюджетного фінансування в умовах воєнного стану, що наразі зумовлює потребу в мобілізації коштів від донорів і партнерів з розвитку.

8.2. Розбудова цифрової освітньої екосистеми

Комп'ютерне обладнання

Міністерством освіти і науки України активно ведеться робота щодо розвитку цифрової освітньої інфраструктури України. Упродовж 2022/2023 н. р. для учнів та вчителів забезпечувалося надання технічного доступу до засобів дистанційного й змішаного навчання, було надано майже **131 тис.** комп'ютерних пристроїв різного

типу, зокрема ноутбуків і планшетів. У 2022 р. пріоритетом у цій роботі було передання девайсів педагогічним працівникам, які отримали **96 739** ноутбуків. У 2023 р. акцент змістився: станом на липень девайси одержали вже **34 984** учні та студенти.

Для визначення цієї потреби упродовж лютого – березня МОН за підтримки ДНУ «Інститут освітньої аналітики» проведено відповідне оцінювання з використанням каскадного методу на рівні закладів загальної середньої освіти, професійно-технічних коледжів, територіальних громад та обласних департаментів освіти і науки. Оцінювання

фокусувалося на потребах учнів та студентів із найуразливіших і соціально незахищених категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених дітей, дітей із багатодітних та малозабезпечених сімей, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також з обмеженими фізичними можливостями й особливими потребами.

Було продемонстровано потребу дітей усіх регіонів України в **561 тис.** девайсів. Для 10 східних, південних і північних регіонів України, де щонайменше **85 %** шкіл працюють у дистанційному режимі, окремо виділено критичну потребу у **253 400** девайсів.

З метою формування прозорої політики розподілу комп'ютерного обладнання серед закладів освіти, МОН у липні 2023 р. створено публічний **дашборд**, де розміщується інформація про розподіл комп'ютерного обладнання від міжнародних партнерів починаючи з лютого 2022 р. Інформацію на дашборді можна відфільтрувати за областями, населеними пунктами, закладами освіти, партнерами з розвитку, користувачами (учитель/учень), кількістю й типом (ноутбук/планшет) переданого обладнання. Дашборд відображає локації девайсів, автоматично обчислює, скільки їх отримав конкретний заклад освіти та яка потреба ще залишається в межах певної області.

Передане комп'ютерне обладнання оснащується відповідним програмним забезпеченням та цифровим освітнім контентом. Важливим елементом використання переданих ноутбуків є можливість їх підключення до централізованої системи

Цифрові освітні центри

МОН продовжує мобілізувати донорську підтримку для покриття залишкової потреби з організації дистанційного навчання, у першу чергу в тих громадах і регіонах, де очну форму навчання не може бути відновлено через безпекову ситуацію.

У жовтні 2022 р. в Україні відкрився перший цифровий освітній центр – альтернативний навчальний простір, основною метою якого є надання доступу до дистанційного навчання та забезпечення соціалізації дітей, що перебувають у найбільш постраждалих громадах і містах.

Станом на липень 2023 р. в Україні функціонує вже понад **70** цифрових освітніх центрів, які розташовані в різних регіонах. Кожний центр оснащений ноутбуками та планшетами, швидкісним

менеджменту девайсів із метою надання МОН і обласним військово-цивільним адміністраціям доступу до оперативних даних щодо статусу роботи кожного ноутбука чи планшета, відстеження ефективності його використання.

ЮНІСЕФ, Save the Children, ЮНЕСКО та багато інших партнерів з розвитку також надають МОН системну підтримку в розвитку дистанційного навчання в Україні, зокрема в частині розбудови якісного цифрового контенту, забезпечення учасників освітнього процесу девайсами, програмним забезпеченням, відкриттям цифрових освітніх центрів.

Значна підтримка в розбудові цифрової освітньої екосистеми надається фондом Глобального партнерства для освіти (GPE), який розблокував для України **25 млн** дол. США в червні 2023 р. Переважна частина цих коштів буде спрямовуватися на забезпечення школярів комп'ютерним обладнанням, створення цифрових освітніх центрів, модернізацію платформи «Всеукраїнська школа онлайн». Важливою складовою підтримки є також виділення коштів на розбудову електронного врядування у сфері освіти, зокрема розроблення цифрових послуг, створення та узгодження систем даних.

Швейцарсько-український проєкт DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» співпрацює з МОН з розбудови електронного врядування у освітній сфері.

Активну підтримку надають міжнародні компанії, передусім Google, HP, Apple та ін.

Інтернетом, функціональними меблями, навчальними й ігровими матеріалами. Крім цього, у таких центрах надається психологічна підтримка, пропонується індивідуальне використання девайсів для виконання домашнього завдання, тьюторингу, підготовки до екзаменів тощо. Цифрові освітні центри виконують важливу роль у забезпеченні доступу до дистанційної або змішаної форми навчання для дітей, які не мають девайсів чи доступу до Інтернету.

Цифровий контент та інформатика

Якісний цифровий контент залишається актуальною потребою для забезпечення повноцінного дистанційного навчання. Для учнів 5–11-х класів доступна державна платформа з дистанційного та змішаного навчання й методичної підтримки вчителів «**Всеукраїнська школа онлайн**» (ВШО). Платформа продовжує розвиватися, зокрема постійно додаються та оновлюються курси й уроки. Станом на

сьогодні є **3 500** уроків із ключових предметів. З 1 вересня й до лютого 2024 р. планується додати **880** нових уроків для закриття повного циклу, а також модернізувати **329** уроків відповідно до програм і стандартів НУШ. Окрім того планується створення нових курсів та розроблення інтегрованих курсів для НУШ. Станом на червень 2023 р. на платформі зареєстровано **568 181** користувач та **2 709 809** унікальних користувачів. Для зручності організації процесу навчання великої чисельності дітей, зокрема внутрішньо переміщених і тих, що виїхали за кордон, МОН спільно з компанією «Google Україна» створено *Всеукраїнський онлайн-розклад*.

У 2022 р. для школярів, які продовжують навчання в Україні, й тих, хто був змушений виїхати за її межі та не має доступу до навчання за українською програмою, було розроблено першу частину застосунку **«Вивчаю – не чекаю»** з математики для учнів початкової школи. У 2023 р. відбувся запуск другої частини застосунку для вивчення української мови та читання, розробленої за участі українських педагогів і методистів у співпраці з міжнародними експертами на базі типових освітніх програм НУШ для 1–4-х класів. Цей контент може використовуватись як основний або допоміжний інструмент в процесі навчання. Наразі застосунок є у вільному доступі на платформах Google Play та Apple Store.

У цей період також завершилась апробація оновленого змісту інформатики – ІТ-студії. Результати пілотування проєкту **«Оновлена інформатика – ІТ-студія»** були представлені в червні цього року. Учасниками пілоту стали **73** вчителі й понад **3 000** учнів із 50 шкіл. Загалом **95 %** учителів

готові рекомендувати використання оновленої шкільної програми та ще **5 %** ладні зробити це за умови доопрацювання її окремих елементів. Оновлена програма розрахована на підтримку практичних і актуальних знань та навичок. Освітні ресурси ІТ-студій структуровано за такими змістовими лініями: цифрова грамотність, аналіз даних і моделювання, медіаторчість, цифрове громадянство та основи програмування. Протягом року проєкт тісно співпрацював з ІТ-кластерами – Харківським, Одеським і Львівським. Це уможливило зворотний зв'язок щодо змісту оновленої інформатики та проведення якісної технологічної експертизи. Наразі процес пілотування освітніх ресурсів завершено, відбувається їх доопрацювання відповідно до результатів від зворотного зв'язку. Надалі планується масштабування результатів проєкту на всі школи України.

Упродовж року також відбувався подальший розвиток інших популярних електронних освітніх платформ, таких як HUMAN, Prosvita, Google Classroom, MOODLE, Нові знання, Єдина школа, Мій Клас, Mozaweb, GoogleDoc, Paint, Conceptboard, Liveworksheets, LearningApps, Nearpod, Kahoot, Classtime, Padlet, Easy test maker. Забезпечено розвиток платформи для здобувачів професійних кваліфікацій «Професійна освіта онлайн», запуск діагностичного інструменту на базі Всеукраїнської школи онлайн (ВШО) для вимірювання освітніх втрат, безкоштовний доступ до курсів Coursera, Udemy, EdX для українських студентів і ЗВО, запуск е-підручників, е-бібліотеки за підтримки партнерів та донорів; продовжено дію ліцензій Zoom Meetings for Education із розширеним доступом Large Meeting.

Дебюрократизація

Одним із ключових завдань Міністерства освіти і науки України залишається продовження цифрової трансформації сфери освіти та науки. Важливість розвитку цього напрямку підтверджено перебігом пандемії COVID-19, а на сьогодні – й необхідністю вдосконалення планування та управління освітою в умовах повномасштабної війни.

З 2021 р. МОН спільно з ГО «ДОККУ» та ГО «Офіс ефективного регулювання» започаткували ініціативу **«Дебюрократизація управління освітою»**. Для досягнення цілей проєкту було детально проаналізовано чинні нормативно-правові акти, якими регулюється діловодство та звітність у сфері освіти, сформовано фокус-групи та проведено опитування їх учасників, серед яких були вчителі, керівники закладів освіти, управлінці відділів освіти. На попередньому етапі реалізації проєкту було

визначено основні проблеми та сформульовано завдання для усунення надмірної бюрократизованості процесів і процедур у сфері освіти цифровими засобами, оптимізації цих процесів у взаємодії ЗЗСО з органами державної влади й місцевого самоврядування.

На другому етапі реалізації проєкту передбачається налагодження процесів щодо забезпечення потреб освітньої галузі з обміну даними із державними реєстровими системами. Це сприятиме спрощенню та оптимізації процедур звітування й діловодства, зменшить навантаження на заклади освіти та дасть змогу досягти цілісності даних у сфері освіти. Базою для проведення дебюрократизації та цифровізації процесів управління освітою є розвиток можливостей інтегрованої інформаційної системи ПАК «АІКОМ».

ПАК «АІКОМ» – це сукупність апаратно-програмних засобів для формування єдиного інформаційного простору освітньої статистики та аналітики закладів дошкільної, загальної середньої освіти (в майбутньому – всіх інших) України задля підвищення ефективності діяльності органів управління освітою (далі – ОУО) на всіх функціональних рівнях в умовах децентралізації й становлення державно-громадської моделі управління освітою, організації бюджетного процесу (формування бюджету та оцінки ефективності його виконання) у сфері освіти, забезпечення національної й регіональних статистичних служб якісними даними, розвитку відкритих інформаційних аналітичних систем на принципах Open Data для інформування освітньої спільноти, широких кіл громадськості про стан і результати діяльності закладів освіти на всіх рівнях за критеріями якості, забезпечення передумов для переходу до електронного врядування в системі освіти.

Забезпечення формування центральної бази даних із питань освіти дає можливість налагодити електронну взаємодію з іншими державними реєстрами та проєктувати необхідні сервіси для учасників освітнього процесу й управлінців освітою, у т. ч. на порталі «Дія». Модулі та реєстри, створені на старій платформі, мають низку технологічних обмежень і потребують технічного оновлення. На попередньому етапі ініціативи МОН було спроєктовано прототипи нових модулів обліку закладів освіти та здобувачів освіти, протягом 2023 р. їх буде завершено й впроваджено в закладах освіти. Інші модулі мають визначений порядок розробки та оновлюватимуться відповідно до пріоритетів у 2024 р.

Достовірна статистична інформація є основою для планування, забезпечення органів управління у сфері освіти даними, що сприятимуть прийняттю ефективних управлінських рішень, які базуються на даних. Це дасть змогу забезпечити планування та впровадження стратегій і планів відновлення у сфері освіти. Тому критично важливим у 2023 р. є проведення всіх необхідних заходів для організації електронної взаємодії між ПАК «АІКОМ» та іншими державними реєстрами для забезпечення ведення єдиного обліку осіб у реєстрових системах на підставі достовірних документарних даних і впровадження єдиного ідентифікатора особи.

Створена в рамках попередньої фази ініціативи законодавча база для діяльності ПАК «АІКОМ» уможливує розширення функціональності ПАК «АІКОМ» і організацію поступового переходу до цифрового діловодства та генерування статистич-

них звітів на підставі перевірених персональних даних у профільних державних реєстрах*. Готуються нові законодавчі ініціативи, зокрема зміни до постанови КМУ № 684 щодо обліку дітей дошкільного та шкільного віку, що регулюватиме питання обміну даними між державними реєстрами й визначатиме порядок роботи в центральному компоненті системи в частині обов'язкового ведення обліку.

За інформацією, наданою ЗЗСО, наразі залишається приблизно 30 % закладів освіти, в яких освітні цифрові технології не використовуються на постійній основі для переходу на електронне діловодство. Враховуючи стан технічної готовності закладів освіти та їх підключення до Інтернету, не всі з них зможуть одночасно перейти на електронне діловодство або повноцінно використовувати електронні журнали. Тому в межах першої фази ініціативи «Дебюрократизація управління освітою» було розроблено НПА, що забезпечують закладам освіти можливість ведення більшої частини їхніх документів в електронному вигляді через ПАК «АІКОМ». Це створює перехідний період на підготовку закладів освіти їхніми засновниками (органами управління освітою ОМС) для повного переходу на електронне діловодство. Крім цього, також враховано необхідність поширення серед закладів освіти методичних рекомендацій, розроблених Швейцарсько-українським проєктом EGAP, для спрощення впровадження електронних систем управління навчальним процесом у закладах освіти. Зокрема, у співпраці зі Швейцарсько-українським проєктом EGAP та Проєктом DECIDE у 2023 р. відбувається впровадження освітніх інформаційних систем у закладах освіти семи регіонів.

Для формування єдиного робочого середовища для освітян з можливістю доступу до різних сервісів, у модернізованій версії ПАК «АІКОМ», яка створюється на основі основного державного рішення, впровадженого Міністерством цифрової трансформації, – Платформи реєстрів, усі дії будуть побудовані через запуск послуг. Перелік послуг проєктувався на підставі аналізу процесів

* Про затвердження Положення про програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту»: постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2021 № 1255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-2021-%D0%BF/print>; Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування інтегрованих інформаційних систем у сфері освіти: Закон України від 27.07.2022 № 2457-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2457-20#Text>; Про затвердження Порядку доступу до інформації центральної бази даних програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту»: наказ Міністерства освіти і науки України від 05.09.2022 № 792. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1218-22/print>; Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.08.2022 № 707. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1029-22/print>.

у закладі освіти та можливості їх спрощення й оптимізації. Зараз через кабінет управління ЗЗСО можна запустити **17** різних процесів, а після завершення першого етапу розробки загальна доступна кількість перевищуватиме **50** процесів. Такий підхід дає можливість організувати робочий простір користувача закладу освіти. Усі користувачі ПАК «АІКОМ» матимуть доступ до функціональності відповідно до прав своєї ролі й задач, які перед ним поставлені.

У ПАК «АІКОМ» реалізовано кабінети, що дають можливість користувачу перемикатися між доступними модулями ПАК «АІКОМ» для отримання чи редагування інформації. Такий підхід надає більше можливостей для організації робочої взаємодії при розподілі відповідальності та дає змогу значно зменшити ризики в разі технічних збоїв або потреби в оновленні програмного забезпечення.

Напрямки ініціативи «Дебюрократизація управління освітою»:

1. Модернізація ПАК «АІКОМ»

Проектуються нові процеси ефективної взаємодії у сфері освіти через інтерфейси ПАК «АІКОМ» для подальшого створення нових публічних онлайн-послуг («Дія»).

2. Електронна взаємодія

Налагоджується електронна взаємодія ПАК «АІКОМ» із державними реєстрами для отримання та верифікації зібраних даних від рівня закладу освіти.

3. Національний облік дітей

Створюється національний облік дітей дошкільного та шкільного віку, учнів і вихованців у ПАК «АІКОМ» на підставі персональних даних, перевірених у державних реєстрах.

4. Зміни в НПА

Забезпечується нормативний реінжиніринг для оптимізації ресурсів, які потрібні для реалізації освітнього процесу (нормативний супровід для змін у ПАК «АІКОМ»).

5. Е-діловодство

Створюються нормативні підстави й технічні можливості для ведення електронного діловодства та зменшення бюрократичного навантаження в закладах освіти.

6. Державна статистика та звітність

Створюється нормативна й технічна можливість збирати електронну звітність на підставі достовірних персональних даних в агрегованому вигляді.

7. Інструменти для освітніх управлінців

Створюється зручне середовище для доступу до інструментів, необхідних для прийняття управлінських рішень.

Заплановані заходи в межах ініціативи «Дебюрократизація управління освітою» змінять загальний підхід до роботи з даними у сфері освіти, особливо в частині тих процесів, які стосуються закладів дошкільної, загальної середньої й позашкільної освіти та учасників освітнього процесу. Кінцевою метою проєкту є забезпечення впровадження е-діловодства для всіх закладів освіти,

місцевих органів управління освітою, органів місцевого самоврядування й відповідальних органів виконавчої влади та переведення 100 % статистичних звітів закладів освіти в електронну форму. Це уможливить автоматизацію й дебюрократизацію управлінських процесів в освіті, створить умови для ефективного формування та планування державної політики на основі достовірних даних.

Цифрова грамотність і навички

Інформаційно-цифрова компетентність є обов'язковою складовою педагогічної компетентності. Водночас вона вказує на вміння не лише використовувати певні цифрові інструменти чи ресурси, а й інтегрувати їх у власну методику навчання, опрацьовувати аналітичні дані. Тому МОН у співпраці із партнерами з розвитку продовжує вдосконалювати підходи та інструменти для підвищення якості цифрової педагогіки в Україні. Окремим завданням є розроблення програм для керівників і менеджерів закладів освіти, представників громад та органів місцевого самоврядування, профільних установ для забезпечення послідовної та якісної цифрової трансформації.

МОН затверджено професійний стандарт учителя, який містить опис інформаційно-цифрової компетентності педагога, а також Концепцію розвитку цифрових компетентностей. Почалося впровадження Рамки цифрових компетенцій Європейського Союзу. У низці шкіл України реалізовувався пілотний проєкт SELFIE, у межах якого заклади проводили самооцінювання цифрових навичок.

У співпраці з партнерами розроблено доступні відкриті тренінги й курси для підвищення цифрових навичок учителів та освоєння цифрової педагогіки на основі стандартів НУШ, зокрема базовий курс з розвитку цифрових навичок освітян у студії онлайн-освіти EdEra. Окремі програми та курси розміщено на платформі професійного розвитку педагогічних працівників EdWay.

Серед інших важливих кроків підвищення цифрової грамотності – запуск національного тесту з цифрової грамотності «Цифрограм» для вчителів на базі порталу «Дія.Цифрова Освіта». На сьогодні в тестуванні взяли участь 229 042 вчителі.

Розвиток інформаційних систем ЄДЕБО та АС «ІРЦ»

Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО) являє собою інтегровану інформаційно-комунікаційну систему, технічні засоби якої перебувають у межах території України. ЄДЕБО складається з комплексу автоматизованих робочих місць, об'єднаних в єдину інформаційну систему засобами зв'язку з використанням технології віддаленого доступу; має підключення до мереж зв'язку загального користування з розмежуванням прав доступу; забезпечує захист від порушень цілісності інформації; забезпечує різні рівні доступності відкритої інформації та інформації з обмеженим доступом, вимогу щодо захисту якої встановлено законом.

Станом на 1 січня 2023 р. до ЄДЕБО підключено:

- **881** заклад вищої, фахової передвищої, післядипломної освіти, наукових інститутів (установ), що є юридичними особами, та **551** їх відокремлений структурний підрозділ;
- **919** закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що є юридичними особами, та **63** їх відокремлених структурних підрозділи;
- **259** інших закладів, що є юридичними особами й надають професійну (професійно-технічну) освіту або здійснюють професійно-технічне навчання, та **21** їх відокремлений структурний підрозділ;
- **1 968** обласних, районних, місцевих органів управління у сфері освіти.

Система автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів (АС «ІРЦ») – це національна освітня система, призначена для забезпечення єдиного інтегрованого інформаційного середовища у сфері інклюзивної освіти, необхідного для обробки відомостей, що утворюються в процесі діяльності інклюзивно-ресурсних

центрів, інших суб'єктів освітньої діяльності, автоматизації процедури створення заяв щодо проходження комплексної оцінки дітьми з ООП, формування висновків про цю оцінку.

Результати: в Україні створено **702** ІРЦ, подано **367 993** заяви до ІРЦ, видано **353 719** висновків, долучено **7 606** закладів з інклюзивним навчанням.

8.3. Цілі та завдання цифрової трансформації освіти і науки на найближчу перспективу

У напрямі цифровізації робота МОН переходить від окремих, точкових проєктів до створення єдиного цифрового середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Для досягнення цієї мети передбачено виконання таких основних завдань:

- забезпечення закладів освіти та науки комп'ютерним обладнанням, необхідною цифровою інфраструктурою, широкопasmовим Інтернетом (особливо в сільській місцевості й віддалених громадах);
- упровадження цифрових освітніх і наукових платформ, створення інтерактивних навчальних матеріалів, онлайн-курсів, відеоуроків та інших інструментів, що допомагатимуть підвищувати й балансувати якість освіти;
- розвиток освітніх інформаційних систем, освітніх е-послуг для громадян на базі порталу «Дія»;
- продовження дебіюрократизації освітнього процесу, використання цифрових аналогів папе-

рових документів, автоматизація документообігу та процесу звітування;

- забезпечення централізованого збору даних про учнів і вчителів, вчених та наукові установи, подальший розвиток аналітичних інформаційних систем управління освітою й баз даних для прийняття якісних управлінських рішень, налагодження інформаційної взаємодії між різними державними реєстрами. Важливим є перехід до формування та реалізації державної політики, у т. ч. освітнього фінансування, що базується на деталізованих, достовірних, актуальних даних, які збиратимуться централізовано в електронному вигляді. На сьогодні ПАК «АІКОМ» і ЄДЕБО вже містять значний масив даних та мають чітку дорожню карту розвитку, наповнення, забезпечення актуальності баз даних, що використовуються для прийняття управлінських рішень. Масив даних акумулюється на національному рівні та є джерелом інформації для партнерів з розвитку;
- сприяння підвищенню кваліфікації вчителів у контексті цифрової педагогіки, регулярне оновлення стандартів цифрових навичок учителів, викладачів, учених і керівників закладів освіти для широкомасштабних цифрових трансформацій у сфері освіти.

9. Пріоритетні завдання з відновлення та розвитку освіти і науки України

Широкомасштабна агресія російської федерації проти України спричинила низку гострих проблем у сферах освіти і науки, які потребують консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін для їх оперативного й ефективного розв'язання.

Наразі триває реалізація **короткострокових** завдань у межах виконання МОН Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, серед яких:

- організація безпечних умов здобуття освіти, у т. ч. облаштування укриттів у закладах освіти;
- підвищення доступності освіти шляхом організації підвезення учасників освітнього процесу, у т. ч. учнів з ООП;
- забезпечення закладів освіти сучасним комп'ютерним обладнанням за підтримки партнерів;
- затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти;
- забезпечення учнів, у т. ч. з ООП, та педагогічних працівників підручниками відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти;
- упровадження сертифікації вчителів української мови й математики базової середньої освіти;
- внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій у вищій освіті;
- розроблення та внесення на розгляд Уряду законопроекту про національну систему кваліфікацій;
- приведення переліку галузей знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, у відповідність із Міжнародною стандартною класифікацією освіти;
- розширення напрямів грантової підтримки, що надається Національним фондом досліджень України.

Проте виклики сьогодення вимагають також пошуку нових підходів в освіті й науці, які відповідатимуть на запити сучасності та задовольнятимуть потреби громадян України. У повоєнний період важливо продовжити реформи й здійснювати нові трансформації у сферах освіти і науки, спрямовані на інтелектуальний, культурний та професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу, згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудови ефективної, інноваційної, конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя.

У **середньостроковій перспективі** державну політику у сферах освіти і науки важливо зосередити на таких пріоритетних напрямках:

I. Розвиток дошкілля: перехід від догляду до розвитку дитини

Основні завдання:

- 1) забезпечення функціонування гнучкої та оптимальної мережі різних типів надавачів освітніх послуг для дітей раннього й дошкільного віку;
- 2) оновлення системи професійного розвитку педагогічних кадрів (нова якість і підхід до підготовки та перепідготовки працівників);
- 3) оновлення змісту дошкільної освіти відповідно до Європейської рамки якості дошкільної освіти та Рекомендацій Ради ЄС з урахуванням ключових компетентностей освіти впродовж життя;
- 4) розвиток інструментів для забезпечення внутрішньої системи якості освіти в закладах дошкільної освіти та незалежного моніторингу освітньої політики на державному й регіональному рівнях.

II. Perezавантаження реформи «Нова українська школа»

Основні завдання:

- 1) реалізація нових підходів до організації безпечних умов здобуття освіти через військову агресію РФ (облаштування укриттів у закладах освіти, забезпечення підвезення учасників освітнього процесу, підтримка різноманіття моделей організації навчання дітей, трансформація діяльності психологічної служби системи освіти);
- 2) упровадження нового змісту освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти; розроблення та впровадження нового змісту профільної середньої освіти;
- 3) створення умов для професійного розвитку та оновлення моделі сертифікації педагогів задля забезпечення НУШ висококваліфікованими фахівцями, розроблення нової моделі оплати праці вчителів ЗЗСО;

- 4) впровадження системи освітніх оцінювань на всіх рівнях повної загальної середньої освіти;
- 5) розбудова мережі закладів освіти, яка функціонує відповідно до потреб регіонів і має достатнє фінансування.

III. Трансформація професійної освіти для забезпечення її відповідності потребам ринку праці та відновлення країни

Основні завдання:

- 1) формування оптимальної мережі закладів професійної освіти, створення центрів професійної досконалості як осередків упровадження інновацій, розбудова сучасної освітньої, виробничої й соціальної інфраструктури;
- 2) оновлення змісту професійної освіти, створення умов для поширення короткострокових програм і мікрокваліфікацій, запровадження підготовки за новими професіями в закладах професійної освіти;
- 3) розвиток партнерства з бізнесом, популяризація професійної освіти;
- 4) здійснення системного аналізу ринку праці задля визначення переліку професій, що є пріоритетними для підготовки в закладах професійної освіти.

IV. Підвищення довіри до вищої освіти шляхом забезпечення її якості, конкурентоспроможності та інтегрованості в Європейський освітній простір

Основні завдання:

- 1) запровадження вільної освітньої траєкторії здобувачів та свідомого вибору спеціальності в процесі здобуття освіти;
- 2) модернізація мережі ЗВО з метою підвищення якості надання освітніх послуг;
- 3) організація навчання через практичний досвід (навчання на робочому місці) для здобуття освіти за освітньо-професійними програмами; забезпечення мобільності та різноманітних можливостей для кар'єри, що задовольняє потреби економіки у кваліфікованих фахівцях; створення умов для чесного й прозорого вступу до ЗВО;
- 4) забезпечення диверсифікованого та справедливого державного фінансування здобуття освіти, у т. ч. через систему грантів, що розподіляються за здібностями, та соціальні стипендії для малозабезпечених;
- 5) модернізація інфраструктури, освітнього простору й навчально-наукового обладнання ЗВО на засадах прозорого конкурсного фінансування та державно-приватного партнерства,

розбудова мережі інноваційних центрів з університетським ядром.

V. Позашкільна освіта сприяє розвитку інтелектуальних здібностей і обдарувань дітей, надолуженню освітніх втрат та ефективній профорієнтації

Основні завдання:

- 1) адаптація мережі закладів позашкільної освіти під потреби територіальних громад (забезпечення таких закладів сучасним інноваційним обладнанням, доступу до якісної офлайн-освіти дітям і дорослим на деокупованих територіях тощо);
- 2) створення ефективної та стійкої системи надолуження освітніх втрат, що забезпечує освітні потреби дітей, які постраждали від війни, переселення або зазнали впливу пандемії;
- 3) реалізація наскрізних векторів в освітньому процесі: STEM-освіта, підприємницька освіта, національно-патріотичне виховання та освіта для сталого розвитку за найкращими стандартами світових лідерів неформальної освіти.

VI. Створення умов для професійної реалізації українських науковців, їх інтеграції у світовий науковий простір

Основні завдання:

- 1) відновлення й розвиток мережі дослідницької інфраструктури, що стимулює створення національних наукових центрів, сучасних лабораторій, центрів досконалості та сприяє ефективній інтеграції України в Європейський дослідницький простір;
- 2) максимальне спрямування досліджень і розробок на розв'язання конкретних наукоємних завдань оборони, безпеки, економіки та суспільства України;
- 3) дебюрократизація й дерегуляція діяльності науковців, оновлення системи оплати праці вчених, яка є конкурентною, багатоканальною, що сприятиме залученню до галузі найкращих фахівців, зокрема молодих учених, та їх поверненню в Україну;
- 4) формування екосистеми конкурсного державного фінансування наукових досліджень і розробок, яка забезпечує вплив на обороноздатність, відновлення та відбудову України;
- 5) створення ефективної системи пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності з метою розвитку стратегічних галузей економіки з поступовим переходом на виконання досліджень і розробок у рамках стандартів ЄС.

У червні 2023 р. МОН залучило широке коло експертів для роботи над створенням **Національної стратегії освіти і науки України**. Громадськості вже представлено Візію майбутнього освіти і науки України, яка стане основою для подальшого розроблення Стратегії.

Посилання (QR коди)

№	Назва	QR code
Розділ 1.		
1.1	Концепція безпеки закладів освіти : розпорядження КМУ від 07.04.2023 № 301-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301	
1.2	Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text	
1.3	Держбюджет на 2023 рік: видатки на освіту та науку / МОН. 2022. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/derzhbyudzhets-na-2023-rik-vidatki-na-osvitu-ta-nauku	
1.4	Розрахунок обсягу освітньої субвенції на 2023 рік / МОН. (Листи-роз'яснення, фінальні розрахунки обсягів освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на 2023 рік (simulator 2023_30.12.22.xlsx) та інформаційні довідки щодо розрахунку обсягів освітньої субвенції для обласних бюджетів та бюджетів територіальних громад на 2023 рік). URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/rozrahunok-obsyagu-osvitnoyi-subvenciyi-na-2023-rik	
1.5	Державна казначейська служба України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage	
1.6	Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/	
1.7	Програма ЄС щодо збору коштів на закупівлю шкільних автобусів для України (School buses for Ukraine). URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/school-buses-ukraine_en	
1.8	Ініціатива «Ноутбуки для України» (Laptops for Ukraine). URL: https://laptopsforukraine.com/	
1.9	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text	
1.10	Пульс Угоди. Моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/	
1.11	Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання / наук. консульт. Т. Вакуленко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 31 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf	

№	Назва	QR code
1.12	PISA-2018: основні результати та висновки. URL: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/National_report_short_PISA_2018.pdf	
1.13	Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти / УЦОЯО. 2019. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Buklet_MDYAPO.pdf	
1.14	Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/190523_Strategiya-osvitnih-otsinyuvan_UTSOYAO.pdf	
1.15	Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році / ДСЯО. 2023. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf	
Розділ 2.		
2.1	Проект Закону «Про дошкільну освіту». URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40443	
2.2	Базовий компонент дошкільної освіти : наказ МОН від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf	
2.3	Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо впровадження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : наказ МОН від 29.11.2022 № 1067. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-shodo-vprovadzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti	
2.4	Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо впровадження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» : наказ МОН від 29.11.2022 № 1068. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-shodo-vprovadzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti	
2.5	Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації безпечного освітнього простору в закладі дошкільної освіти : наказ МОН від 22.05.2023 № 619. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/nakaz-programa-tp-bezpeka.pdf	
2.6	Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти щодо забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні» : наказ МОН від 07.06.2023 № 702. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/typova_programa_doshkillya__1_1-1.pdf	
2.7	Онлайн-платформа НУМО з відео заняттями для дітей віком від 3 до 6 років, корисними порадами від фахівців з надання першої психологічної допомоги людям, що пережили кризову подію. URL: https://numo.mon.gov.ua/	

№	Назва	QR code
2.8	Дайджест проєкту «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні» / МОН. 2023. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/dajdzhest-proyektu-zabezpechennya-bezperervnosti-navchannya-ta-rozvitku-ditej-doshkilnogo-viku-v-umovah-krizi-v-ukrayini	
2.9	Довідка за результатами моніторингового дослідження (вивчення питання) щодо забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/Dovidka_Monitoringove_doslidzhennya_dostup_doshkilnoi_osviti_SQE_24.04-05.05.2023.pdf	
Розділ 3.		
3.1	Навчання вчителів фізичної культури до впровадження модельної програми НУШ та інноваційних варіативних модулів. URL: https://me-qr.com/ru/mobile/pdf/16332682	
3.2	Інноваційний освітній проєкт «Модель здорової школи». URL: https://www.actforhealth.in.ua/	
3.3	Курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій». URL: https://www.hryoutest.in.ua/courses/programa-pidvishchennya-kvalifikaciji-psihologichnoji-pidtrimki-dlya-osvityan-ta-batkiv	
3.4	Школа Супергероїв. URL: shs.gov.ua	
3.5	Мережа Український Освітніх Хабів (Цифрових Освітніх Центрив – DLC). URL: https://eduhub.org.ua/	
3.6	Електронні варіанти підручників / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». URL: https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/	
Розділ 4.		
4.1	Позашкілля: скарбничка досвіду / ІМЗО. URL: https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/pozashkillia-skarbnychka-dosvidu/	
4.2	Дистанційка НЕНЦ. URL: https://t.me/s/education_nenc	
4.3	Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій: методичні рекомендації для позашкілля / МОН. 2022. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/osnovi-bezpeki-zhittyediyalnosti-v-umovah-bojovih-dij-metodichni-rekomendaciyi-dlya-pozashkillia	

№	Назва	QR code
4.4	Мала академія наук України. URL: https://man.gov.ua/	
4.5	Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. URL: https://nenc.gov.ua/	
4.6	Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. URL: https://patriotua.org/	
4.7	Український державний центр позашкільної освіти. URL: https://udcpo.com.ua/	
4.8	Організація дистанційного навчання в системі позашкільної освіти / МОН. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2020/Destantsiyne%20navchannya/Orhanizatsiya%20dystantsiynoho%20navchannya.pdf	
Розділ 5.		
5.1	Про внесення змін до статті 19 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» щодо окремих аспектів процедури ліцензування : Закон України від 10.04.2023 № 3025-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3025-20#Text	
5.2	Положення про переривання навчання здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти та надання їм академічної відпустки в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період) : наказ МОН від 05.04.2023 № 394. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-23#Text	
5.3	Освітні стандарти, навчальні плани та програми / МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/zmist-profesijnoyi-osviti-osvitni-standarti-programi-informaciya-dlya-uchniv-ta-pedagogiv/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi	
5.4	Всеукраїнський тиждень професійної освіти 2023 / МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/zahodi-i-konkursi/vseukrayinskij-tizhden-profesijnoyi-osviti-2023	
Розділ 6.		
6.1	Основні освітні статистичні дані / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/osnovni-czyfry-osvity/	
6.2	Міністерство освіти і науки України запускає інтерактивну мапу зруйнованих і пошкоджених закладів освіти / МОН. 2022. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-zapuskaye-interaktivnu-mapu-zrujnovanih-i-poskodzhenih-zakladiv-osviti	

№	Назва	QR code
6.3	Завершено переміщення закладів фахової передвищої освіти, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, з Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької та Харківської областей / МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/najposhirenishi-zapitannya-vidpovidi-ta-aktualni-kontakti-mon-pid-chas-voennogo-stanu/najposhirenishi-zapitannya-vidpovidi/fahova-peredvisha-visha-osvita	
6.4	Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text	
6.5	Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text	
6.6	Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2023 році : постанова КМУ від 11.07.2023 № 708. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89557/	
6.7	Деякі питання діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань відновлення регіонів, територій та інфраструктури : постанова КМУ від 13.06.2023 № 593. URL: https://osvita.ua/legislation/other/89397/	
6.8	Про право на щорічну основну відпустку працівників, які під час дії воєнного стану тривалий час знаходяться на простой, та нарахування відпускних : лист МОН від 12.06.23 № 1/8371-23. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89389/	
6.9	Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році : наказ МОН від 15.03.2023 № 276. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2023/umovi-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-2023-roku	
6.10	Про затвердження Порядку прийому на навчання до закладів фахової передвищої освіти в 2023 році : наказ МОН від 15.03.2023 № 277. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredvisha-osvita/vstupna-kampaniya-do-zakladiv-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-2023-roku/poryadok-prijomu-na-navchannya2023	
6.11	Освіта України в умовах воєнного стану : інформ.-аналіт. зб. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf	
Розділ 7.		
7.1	Наука / МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/nauka	
7.2	Спрощено фінансові процедури для координаторів проєктів програм «Горизонт Європа» та «Еразмус+» / МОН. 2022. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/sprosheno-finansovi-proceduri-dlya-koordinatoriv-proyektiv-program-gorizont-yevropa-ta-erazmus	

№	Назва	QR code
7.3	Вільна наука. URL: https://vilnanauka.com/	
7.4	Наука для бізнесу в Україні / МОН. URL: https://s2b.nauka.gov.ua/	
7.5	Online Mentor Science&Business. URL: https://t.me/+XG9loLt6iR0zMjA6	
7.6	Info Science Bot. URL: https://t.me/InfoScienceBot	
Розділ 8.		
8.1	Цифрова трансформація освіти і науки / МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki	
8.2	ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/	
8.3	Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту (АІКОМ). URL: https://aikom.iea.gov.ua/	
8.4	Electronic Journal / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://e-journal.iea.gov.ua/	
8.5	Україна. Інклюзія / МОН; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://ircenter.gov.ua/	
8.6	Всеукраїнська школа онлайн / МОН. URL: https://lms.e-school.net.ua/	
8.7	Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО). URL: https://info.edbo.gov.ua/	

№	Назва	QR code
8.8	Дашборд. URL: https://lookerstudio.google.com/reporting/d156064e-81a3-4df1-b0ca-ed8132731e5f/page/kxPID	
Розділ 9.		
9.1	Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік : розпорядження КМУ від 14.03.2023 № 221-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2023-%D1%80#Text	
9.2	Візія майбутнього освіти і науки України / МОН. URL: https://mon.gov.ua/ua/viziya	